

**Akademie múzických umění v Praze
DÍVADELNÍ FAKULTA**

Dramatická umění
Herectví činoherního divadla

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Ženské aspekty mojí herecké postavy

Luciana Tomášová

Vedoucí práce: Mgr. Lenka Šestáková

Přidělovaný akademický titul: MgA.

Praha, Květen 2024

**The Academy of Performing Arts in Prague
THEATRE FACULTY**

Performing Arts
Acting of Dramatic Theatre

MASTER'S THESIS

The female aspects of my acting

Luciana Tomášová

Thesis supervisor: Mgr. Lenka Šestáková
Academic title: MgA.

Prague, May, 2024

P r o h l á š e n í

Prohlašuji, že jsem magisterskou práci s názvem

Ženské aspekty mojích hereckých postav

vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím pouze uvedené literatury a pramenů a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu. Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna v souladu se zákonem a vnitřními předpisy AMU.

Praha, dne

.....

Luciana Tomášová

Poděkování

Ráda bych poděkovala všem, kteří mi byli po celou dobu mého studia po boku a velkou oporou. Svě rodině a svým blízkým. Děkuji těm, kteří mi přišli do života a zase odešli, díky nim jsem lepším člověkem. Velké a láskyplné "Děkuji" patří ženě, která byla mou inspirací v mnoha směrech, měla se mnou trpělivost, naslouchala mi a dovedla mě k této práci, Mgr. Lence Šestákové. Mgr. Zuzaně Slavíkové děkuji za to, jaká byla, je a bude, a že vždy věděla, jak na mě. Vřelé díky patří našemu vedoucímu ročníku MgA. Jurajovi Deákovi za čas, který nám věnoval. Dále bych chtěla hromadně poděkovat Mgr. Szymikové, MgA. Gillové, doc. Mgr. Packovi, MgA. Hanušovi, Nadě Wepperové, prof. Mgr. Hančilovi, Mgr. Šimákové a Alexovi Sadirovi, Martině Znamenáčkové a Kristýně Jedličkové a Barboře Vachtové. Děkuji našim režisérům. Mám velké štěstí, že jsem mohla být čtyři roky po boku pěti úžasných žen, které se mi zaryly hluboko do srdce, a po boku šesti hrdinských a gentlemanských mužů, díky kterým jsem se mohla cítit jako plnohodnotná žena.

Abstrakt

Tato práce se zabývá tématem ženství v pojetí dramatické postavy a jeho objevování jako hlavního nástroje pro další herecký růst. Tímto tématem se zabývám jednak v širší rovině, kdy se opírám o vybranou literaturu a načerpané zkušenosti ze světa a lidí kolem sebe. Zároveň, a to ve větší míře, k němu přistupuji skrze své subjektivní dojmy a vnitřní procesy, které jsem měla možnost na sobě pozorovat během svého studia na DAMU a následném působení v absolventských inscenacích divadla Disk.

Abstract

This thesis deals with the theme of femininity in the concept of the dramatic character and its exploration as a major tool for further growth as an actor. I deal with this topic in a broader sense, drawing on selected literature and experiences from the world and people around me. At the same time, and to a greater extent, I approach it through my subjective impressions and internal processes that I have had the opportunity to observe on myself during my studies at DAMU and subsequent work in the graduate theatre Disk.

Obsah

Úvod	1
1 Žena	2
1.1 Jsme výjimečné a silné	4
1.2 Moje ženství	5
2 Síla a vliv okolností	6
2.1 Vliv mého temperamentu	6
2.2 Hrající zpěvačka, zpívající herečka	6
2.3 Od pochybností k vášni	7
3 Sestra a moje cesta s „Černou“	9
3.1 O autorovi	9
3.2 Sestra	10
3.3 Nová postava – prázdný list	11
3.4 Cesta a proces mé tvorby	13
3.5 Říkej mi... „Černá“	14
3.6 Dlouhý příběh v krátké scéně	18
3.7 Terapie nebo odstup?	21
3.8 Ne jako herečka ale jako postava	23
3.9 Partnerská interakce a intimita na jevišti	24
3.10 Osobnost a nezávislost	27
3.11 Výzvy v tanci	29
3.12 Nový svět	30
3.13 Život prostitutky	31
3.14 Poslední existence	33
3.15 Znovu a znovu	34
3.16 Shrnutí	35
Závěr	36
Seznam použitých zdrojů	38

Úvod

V této diplomové práci bych chtěla podrobně popsat tvůrčí proces na své absolventské roli Černé v inscenaci Sestra. Uvědomila jsem si, že postava v sobě nachází citlivá témata týkající se ženské síly i slabosti. Právě téma ženství a jeho vlivu na mě jako na člověka i herečku ve mně silně rezonovalo. Rozhodla jsem se, že bych tato témata a svoje osobní prožitky chtěla hlouběji prozkoumat a zpracovat pro svou diplomovou práci. Zjistit, co ve mně evokuje slovo “žena” a zmapovat různé okolnosti a situace, ve kterých jsem se jako konkrétní ženská postava na jevišti ocitala. Pochopit je a reflektovat. Mým cílem je sdílet tuto zkušenost s dalšími začínajícími herečkami, které se mohou ocitnout na jevišti v podobných pozicích nebo situacích. Zpětně si uvědomuji, že jsem díky této práci schopna definovat své přístupy, hledání a témata, jimiž jsem se zabývala a jež se otevírala, ať už vědomě či nevědomě. Prošla jsem hlubším zkoumáním povahy problémů a střetů s postavou Černé, a především sama se sebou. Kladla jsem si otázky spojené s vlastním hereckým růstem v souvislosti s ženským úhlem pohledu. Co ovlivňuje mou tvorbu? Proč jsem se cítila někdy tak sebejistě a proč často ne? Došla jsem skrze svou tvorbu k nějakému dalšímu poznání?

V této práci se opírám zejména o zkušenost ze zkoušení absolventské inscenace Sestra, která mi tato témata nejvíce přinesla. Reaguji na to, na co jsem během tvůrčího procesu přicházela a stále přicházím. Jde mi hlavně o nutnost prozkoumat samu sebe, své ženské vnímání a vnímavost, které mi v tvorbě pomáhají, nebo ji naopak komplikují. V práci také uvádím své osobní zápisky, které mi při tvorbě herecké postavy pomáhaly.

1 Žena

Slovo žena může mít mnoho různých významů a podob. Žena jako matka, která je schopna stvořit život. Žena, která vládne neobyčejnou citlivostí a jemností. Žena jako objekt krásy. Žena jako tvor, který je často pro své krásné vlastnosti zneužit společností i sebou samotnou. Vnímám ženskou energii jako silně napojenou na přírodu a její cyklus. Myslím, že jde o neustálé kolísání mezi pocity veliké síly a zoufalé slabosti. Ať už ve vnitřním světě, tak v tom vnějším, společenském.

Každý máme jako jedinec své vlastní emocionální reakce, prožitky a zkušenosti. Nechci v tomto případě stavět ženu nad nebo pod muže. Koneckonců každý jsme individuální. Nicméně mám pocit ze své vlastní zkušenosti, že ženy v mém okolí mají oproti mužům zvýšenou citlivost. Nebo že emoce rozhodně dovedou více projevit. Sama vím, že emocionální vypětí u mě jakožto ženy může dojít na hranici udržitelnosti. Je jednoduché odsoudit tuto zvýšenou citlivost jako labilní chování. Často se setkávám s tím, že se tomu okolí vysmívá a považuje to za nenormální. Oslovení jako "hysterická", "přehnaná", "labilní", "má krámy" jsou mi víc než dobře známa. Neříkám, že je jednoduché se popasovat s velkou emocií. Nemohu ani říct, že jsem to vždy zvládla, ale svou "labilitu" nevnímám pejorativně, vnímám ji jako svou vnitřní sílu. Vysokou citlivost považuji za svou přednost. Neschopnost kontroly vlastních emocí mě do jisté míry fascinuje, jako bych měla uvnitř sebe malou tasemnici, která si v tom doslova libuje. Mé rychlé střídání nálad dokáže změnit atmosféru lusknutím prstu. Intenzivní reakce na podněty uchovávají vzpomínky na situace, které si chci pamatovat. Zjišťuji, že je to plodné pro budoucí tvorbu. Zároveň jsem si vědoma toho, jak destruktivní to může být. „Duch ženy je pohyblivý, bouřlivá hladina na mělké vodě.“ Uvědomila jsem si, že s postupem času a přibývajícím roky studia herectví samu sebe vědomě pozoruji v náročnějších reálných životních situacích a snažím se zapamatovat si ten pocit a důvod, proč vznikl. Také se učím své emoce vnímat a prožívat hluboce, aniž by to ovlivňovalo mé rozumové rozhodování, abych s nimi byla v souladu, vládla jimi, a ne ony mnou.

*„Není-li dnes už ženskost, znamená to, že nikdy neexistovala. Znamená to však také, že slovo „žena“ nemá žádný obsah?“*¹ Simone Beauvoir, francouzská myslitelka, filozofka a spisovatelka se v tomto úryvku zabývá jistým podřadným postavením ženy ve společnosti. Přála by si, aby všichni, ať už muži nebo ženy, byli považováni za rovnocenné lidské bytosti. Protože to my všichni přece jsme. V době, kdy vznikalo její nejvýznamnější dílo, bylo vnímání

¹ BEAUVOIR, Simone de a Jan PATOČKA. *Druhé pohlaví: výbor*. Přeložil Josef KOSTOHRYZ, přeložil Hana UHLÍŘOVÁ. Praha: Orbis, 1966. Malá moderní encyklopedie (Orbis). Str. 8.

žen ve společnosti značně odlišné. Přesto mnou tato kniha do jisté míry rezonuje, jelikož se i přes velký pokrok a vývojovou změnu společenského nastavení i v dnešní době stále zabýváme ženskou emancipací a stále hledáme harmonii i vyváženost matriarchátu a patriarchátu.

„Být ženou je něco tak zvláštního, tak smíšeného, tak složitého, že to žádný přívlastek nevyjádří, a mnoho přívlastků, které bychom chtěli vyslovit, by si odporovalo do té míry, že to může snést jenom žena.”² Toto jsou slova Søreny Kierkegaarda z knihy *Etapy na cestě životem*, která Simone Beauvoir ve své knize *Druhé pohlaví* cituje. Problém druhého pohlaví spočívá v tom, že se žena jeví jako objekt a nikdy ne jako subjekt. *„Žena uznává, že svět ve svém souhrnu je mužský; muži jej uhnětli, vytvořili a řídí a ještě dnes jej ovládají; sama se necítí za něj odpovědná; tím už je řečeno, že je podřadná, nižší, závislá; neprošla zkušeností aktivního násilí, nikdy nevynikla jako subjekt nad ostatní členy pospolitosti; je uzavřena ve svém těle, ve svém obydlí, sama sebe chápe jako pasivní vůči těm bohům v lidské podobě, kteří určují a stanoví cíle a hodnoty.”³* Vždy se na ni tedy nahlíží z mužské perspektivy, tak jak se jeví mužům. Tato kniha byla velmi dlouho zakázaná, jelikož Simone Beauvoir v ní popsala problém patriarchální společnosti. Stala se ale velikou inspirací pro současnou moderní společnost a její uspořádání.

V knize *Neměnnost a proměna ženství* přichází Gilles Lipovetsky se třemi typy žen na základě konkrétní doby.

První žena v evropském středověku byla velmi ponižovaná a vnímaná takřka démonicky. Její osud byl v rukou muže, který ho řídil. Žena byla nesvéprávná, byla v pozici matky a její poslání bylo pouze porodit a vychovat dítě. Bohužel i tato pozice byla ženě upírána. *„Matka – například v Řecku – je pouze živitelkou semene uloženého v jejím lůně; pravým aktérem, který plodí děti, je muž.”⁴*

Druhý typ ženy se objevuje v období renesance. Zde už se na ženu začalo nahlížet jinak. Sice stále tvořila teplo domova, ale tato role už nebyla vnímaná tak negativně jako u ženy první. Její poslání nabylo nových úloh. K výchově dítěte se přidaly jisté morální hodnoty. Žena byla vnímaná jako světice, která udržuje krb. Její krása začala nabývat na důležitosti a dokázala

² _BEAUVOIR, Simone de a Jan PATOČKA. *Druhé pohlaví: výbor*. Přeložil Josef KOSTOHRYZ, přeložil Hana UHLÍŘOVÁ. Praha: Orbis, 1966. Malá moderní encyklopedie (Orbis). Str 73.

³ Tamtéž. Str 320.

⁴ LIPOVETSKY, Gilles. *Třetí žena: neměnnost a proměny ženství*. Přeložil Martin POKORNÝ. Praha: Prostor, 2000. Střed. ISBN 80-7260-030-3. Str. 218.

do jisté míry ovlivňovat i muže. „*Tato bezmezná idealizace ženy samozřejmě nezrušila společenskou hierarchii pohlaví.*”⁵ I tak byla žena stále závislá na mužích, protože muži byli činitelé těch důležitých životních rozhodnutí ve společnosti. Oba případy těchto žen byly definovány mužem. Znamenalo to, že byly jen tím, čím je muži chtěli. Toto vnímání ženské pozice se proměňuje v druhé polovině 20. století v západním světě.

Podle Lipovetského se třetí typ ženy jeví jako žena “neurčitá”. Jedním z mnoha důvodů je například to, že dostala volební právo. Na její emancipaci má velký vliv možnost studia, rozvodu, svobody v intimním životě a možnost mít kontrolu nad svým tělem, například užitím antikoncepce. Všechny tyto zmiňované aspekty jsou pro ženu vstupenkou do mužského světa. Tudíž žena stojí před velkým dilematem. Má pracovat, nebo se starat o chod domácnosti? Nebo obojí? „*Žena se často snaží skloubit více rolí, které mají rozporné a celkově nadměrné požadavky, aniž se s nimi (zcela) identifikuje: většinou tradičním způsobem rodí a opatruje děti a přitom netradičním způsobem studuje a snaží se dosáhnout profesionální kariéry, jakou dosahují muži.*”⁶ Jak má tedy v současném moderním světě vypadat skutečná žena?

Tyto teoretické podklady, které se v knihách vyskytují, mi v kontextu méj diplomové práce pomohly si hlouběji pojmenovat společensko-kulturní i politicko-právní prostředí, v nichž se ženy v průběhu staletí nacházely. Při zkoumání své herecké postavy jsem si začala klást otázku, jakou hodnotu má pro mě žena? Jaké jsou její silné a slabé stránky? A jak se dokáže ženská vnitřní síla a energie propsat do dramatických postav? K mé herecké postavě, kterou budu analyzovat v průběhu této diplomové práce, mi výše zmíněné teorie pomohly k citlivějšímu vnímání postavení ženy. K rozsáhlejšímu a ucelenějšímu pochopení ženské problematiky jsem si musela definovat některé vlastnosti a charakteristické rysy ženskosti, v mém případě zejména vášeň, přílišnou citlivost, křehkost, temperament a energii, to vše považuji pro sebe i pro svou roli za klíčové.

1.1 Jsme výjimečné a silné

Spojení slov “výjimečnost” a “síla” v kontextu ženy je výrazem ženského potenciálu a schopností, které přesahují jakýsi konvenční rámec a stávají se tak mimořádnými. Výjimečnost zde zastupuje soubor jedinečných vlastností a celistvosti ženy. Vnitřní síla dle mého spočívá

⁵ LIPOVETSKÝ, Gilles. *Třetí žena: neměnnost a proměny ženství*. Přeložil Martin POKORNÝ. Praha: Prostor, 2000. Střed. ISBN 80-7260-030-3. Str. 221.

⁶ VODÁKOVÁ, Alena a Olga VODÁKOVÁ. *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Sociologické aktuality. ISBN 80-86429-18-0. Str. 274.

v empatii, solidaritě, respektu, nenásilí, péči, odvaze a schopnosti překonávat překážky, které jsou často spojovány s ženskou podstatou. Žena je nositelkou života, je schopná překvapivých reakcí při záchraně svého potomka. Je vytrvalá, odhodlaná. Síla žen může být viděna v různých dimenzích života, od osobní až po profesní sféru, politiku, vědu a umění. Spojení těchto dvou slov "výjimečnost" a "vnitřní síla" může ženu motivovat a její vklad vnáší do společnosti inspiraci, která překračuje běžné očekávání, formuje okolí k pozitivním změnám. Krása žen je vypovídající, silná. Nemluvíme zde o vzhledu, ale o vnitřní, oduševnělé kráse. Vším tím je žena prodchnutá.

1.2 Moje ženství

Své ženství ve spoustě podobách přijímám takové, jaké je. Každá žena má své vlastní ojedinělé ženství, v každém okamžiku jedinečné a v každé své podobě dokonalé. Snažím se být ženou, která je sama sobě prioritou. Zdravě. Sama sobě určovat podobu ženství a vymezovat se proti vnímání škatulek, unáhlených soudů a předsudků. Upřímnost posiluje mou vnitřní sílu. Je to důležitá hodnota a hlavní nástroj, díky němuž mohu být více transparentní, autentická. Nesnažit se naplňovat jakýsi námi vytvořený a vzdálený ideál, nesrovnávat se, být lidská, sdílet, milovat, být pokorná a laskavá. Snažit se bojovat a neutíkat, čelit svým vlastním frustracím, tendencím být defenzivní, cítit stud, vnímat strach, potlačit svou ješitnost, eliminovat tendence manipulovat druhými. V upřímnosti je léčivá síla a výjimečnost. To vše se ale velmi snadno říká, mnohem složitěji přijímá, uvědomuje a žije. Mám stále své slabiny, temná zákoutí duše, která se při každém zkoušení na jevišti odhalují. Jsem připravená tyto zkoušky podstoupit? Snažím se k sobě být upřímná i za cenu, že o něco přijdu.

Čím jsem starší, tím více pociťuji, že mi herectví napomáhá k přiznání si, formování a budování mého ženství. Jsem cyklická žena a měním se každý den. Je to nespočet reakcí a chování, ve kterých může každá žena definovat své ženství. Pokud bych měla shrnout předešlé kapitoly a rozvinout, jak vnímám ženství u sebe, tak je to dlouhá cesta, jak se dostat vůbec sama k sobě, mít se ráda, přijmout ten fakt, že okolí si vždycky bude něco myslet, přijmout své nedostatky a naučit se stát si hrdě za svým. Přijmout své tělo takové jaké je. V mém okolí neznám žádnou ženu, která by své tělo neřešila. Některá více, některá méně, ale to téma visí ve vzduchu, ať chceme nebo nechceme. Tělo je silné téma, které se opírá o ženství v mnoha směrech. Během zkoušení postavy Černé jsem si to víc než kdy jindy uvědomila. Velká část dramatických situací měla souvislost s ženským tělem a já jsem jako herečka musela volit takové prostředky práce s tělem, abych mohla divákovi část příběhu předat.

2 Síla a vliv okolností

V následujících kapitolách se pokusím popsat vnější i vnitřní vlivy, se kterými jsem se během studia herecké postavy Černé setkala. Její hlavní úskalí, charakteristické reakce i ryze ženské aspekty, kterých jsem se dotýkala a jak jsem se je snažila řešit. Mapování a definování těchto problémů mi pomáhalo zvládnout přemíru emočních impulsů a iracionálních reakcí a naplnit vlastní potřebu nacházet pevné body a získávat řemeslné dovednosti.

2.1 Vliv mého temperamentu

Můj temperament je, řekla bych, neobvyklý. Občas se ocitám na hranici vyprázdnění a někdy v přemíře naplnění. Moje nadšení pro něco je prudké, ale krátkodobé. Jsem nespoutaná jako Django. Moje svobodná mysl mě naplňuje lehkostí a volností, po které budu nejspíš vždy prahnout. Děsí mě spoutanost, povinnosti. Kvůli tomu mám nutkání utíkat. Mám strach z blízkosti jakéhosi konzervativního světa. Často vnímám nutné povinnosti jako nepotřebné, jako něco, co mi brání létat a svobodně dýchat. Není pro mě snadné najít si pevnou půdu pod nohama, protože se podvědomě bráním představě, že bych zakotvila. Možná je to strach, že upadnu do stereotypu, i když by to tak být nemuselo. Má přílišná citlivost mi někdy brání racionálně a jednoduše přemýšlet. Často mívám tendence věci vzdávat ještě před bojem, protože boj by znamenal přiznat si svou sílu, které se bojím. A s touto nevyrovnaností vstupuji do zkušebního procesu. Řekla bych, že to, co jsem popsala, je částečně obsaženo i v charakteristických ženských rysech. Proto se snažím najít odpověď, proč se tak děje a jak tomu pomoci.

2.2 Hrající zpěvačka, zpívající herečka

Už od mala jsem měla sklony k excentričnosti. Organizovala jsem malá představení s vrstevníky pro naše rodiče. Od mala jsem si vyráběla z různých materiálů pomůcky ve tvaru mikrofonu a pořádala jsem koncerty pro svoje Barbie a Keny. Mým snem bylo stát se velkou zpěvačkou, ačkoliv jsem nikdy žádným velkým hlasem obdařená nebyla. Nikdy jsem nevzhlížela k herečkám tak jako ke zpěvačkám. Nikdy jsem nechodila do divadla tolik jako na koncerty. Dle mého názoru jsou tyto dva druhy umění velmi odlišné, ale zároveň velmi podobné. Obojí vyžaduje výjimečnost, jedinečné dovednosti a schopnosti, osobnostní charisma, zároveň velkou chuť svůj talent dál rozvíjet, být odhodlaný a mít víru ve svou vášeň, v to, co jsme si zvolili. Jako zpěvačka mám tu moc se ponořit do světa hudby a melodie. Mým záměrem je dotknout se vždy alespoň trochu hlubin lidské duše. Jako herečka vyprávím

příběhy prostřednictvím ztvárňování různých postav. Nořím se do jiných světů a situací, které jsem třeba nikdy nezažila. Hlavním nástrojem u herectví je naše tělo, jež ovládá hlas, pohyb, gestiku, mimiku. Celkový tělesný tonus určuje dramatickosti naší postavy. Herec pracuje se svým tělem celistvě. Díky tomu je schopen vytvořit plastickou hereckou postavu, a pokud se mu to podaří, tak i emotivní zážitek pro diváka. Když jsem zpěvačkou, je mým nástrojem zejména hlas, díky němuž mohu vyjádřit barevnou škálu emocí. To je mi odjakživa přirozené. Ale objevení divadla a hereckého umění ve mě odkrylo nové nástroje, jak tyto emoce předávat. Mé umělecké vyjádření má najednou daleko širší plochu a barvitost projevu. Je to dar, který mnoho lidí nedostalo, a já mám to štěstí, že ho mohu zažívat ve dvou různých disciplínách. Zdánlivě jiných, ale pro mě velmi propojených a osobních.

2.3 Od pochybností k vášni

Kladu si otázku, zda jsem schopná na jevišti jako studentka herectví 4. ročníku mluvit sama za sebe stejně tak, jako to dokážu ve svých písničkách při koncertech. Zda mám to sebevědomí a sílu na nějaký neautorský počin? Protože jak můžu na jevišti mluvit za jiné postavy, pokud nedokážu mluvit sama za sebe? V čem tkví ta síla? Svou přirozenou existenci nejvíce cítím během koncertu. Jednou při individuálním hodnocení mi pan Hanuš řekl, že jsem si svou postavu Innés (Scénické klauzury 2. ročník herectví, Sartre, S vyloučením veřejnosti v režii Gabriely Gabašové) vystavěla velmi dobře, ale cosi mu tam chybělo. Byla to vášeň. Jako kdybych byla napůl na jevišti nepřítomná. Měl pravdu, vnitřně jsem s ním souhlasila. Poté mi vedoucí našeho ročníku pan Juraj Deák oznámil, že byl poměrně zklamaný z mých pěveckých klauzur. Očekával totiž něco "velkého", protože jsem přece koncertovala ve Vídni. V tu chvíli ve mně hrklo a já začala obhajovat to, jak zpívám. Celá rozhořčená jsem bojovala za svou kapelu. Za to "moje". Zpívám takto, protože jsem to já, je to moje přirozenost. Takto to cítím. V ten moment pan Hanuš důrazně zareagoval, že teď to vidí! Tu vášeň v očích! Vášeň je pro mnoho umělců jedním z hlavních pohonů, který je motivuje k tvorbě. Může to být zdroj nekonečné inspirace, cesta ke kreativě. Vášeň mě často dokáže přenést přes jakékoliv překážky a neúspěchy k vytrvalosti a odhodlání. Vášeň přidává na autentičnosti, protože jakmile věřím v to, co tvořím, dokážu přinést svou jedinečnost a třeba i ten autentický hlas.

Pakliže to shrnu, vášeň je pro mě hnací síla, díky níž se mi snadněji vyjadřují mé nejhlubší myšlenky, pocity a touhy. Spouští můj tvořivý proces. Nemyslím si, že by vášeň byla výhradně ženskou vlastností. Když je muž vášnivý, celý svět se může zastavit. Nicméně, své ženství si s vášní spojuji. Vášeň ovlivňuje mé rozhodnutí, postoje a životní cesty. Zatím ji dokážu daleko lépe využívat během svých hudebních počinů. Myslím, že je to tím, že zpěv pro mě představuje

bezpečný prostor a jsem v něm zkušenější než v herectví. To mě vede k myšlence, že k vášnivému vzplanutí dochází jen tehdy, pokud je něčemu člověk naprosto oddaný a cítí se komfortně v tom "svém". Ale hledání toho "svého" je dlouhý proces, který není rozhodně zadarmo a uvolnění přijde až se zkušeností. Stejně jako při prvním sexu člověk není uvolněný. Tak je to i s herectvím a se vším v životě. Já si ale tuhle novou cestu vybrala, protože mě divadlo fascinuje, baví a dává mi možnost se dozvědět víc o sobě i o světě okolo. Značnou výhodu vidím v tom, že vášně je součástí mojí osobnosti. Nyní se ji učím implantovat i do světa divadla a využívat její potenciál.

3 Sestra a moje cesta s “Černou“

V této části bych chtěla podrobně popsat tvůrčí proces na své absolventské roli Černé v inscenaci Sestra. Uvědomila jsem si, že postava v sobě nachází citlivá témata týkající se ženské síly i slabosti. Je nositelkou ženskosti s veškerou její problematičností i jedinečností. A to, co jsem v postavě objevovala, korespondovalo s mými osobními záležitostmi i vlastním životním příběhem. Víc než kdy jindy jsem si kladla otázku, jak moc a jak často se herec při hledání role dotýká sebe sama. Jak moc je ovlivňován postavou, kterou vytváří? Navíc zjištění, čím vším si žena může projít a jak moc ji může zasáhnout, zranit i pokořit tvrdý a nekompromisní svět, mě silně zasahovalo. To vše se odráželo i ve mně samé a vyvolávalo další otázky. Postupně jsem přišla na to, že každá z postav, které jsem ztvárnila během svého studia na DAMU, se v Černé odráží. Ať už to byla Štěpka v Petrolejových lampách či Inés v inscenaci S vyloučením veřejnosti. A to je pro mě známka toho, že se vyskytují témata, která se cyklicky opakují. Témata spojená s mými nedostatky a hereckým hledáním. A zároveň témata ženy jako takové.

3.1 O autorovi

„Za ‚komančů‘ hrdá mánička, těžce pracující intelektuál, ‚androš‘, začínající, avšak neochvějný válečník slova, sečtělý romantik. Po revoluci zakládající člen týdeníku Respekt, reportér, uznávaný spisovatel, držitel Státní ceny za literaturu, programový ředitel Knihovny Václava Havla, otec.“⁷ Autor knihy Sestra Jáchym Topol se narodil 4. srpna 1962 v Praze do spisovatelské rodiny. Jeho tvorba byla velmi ovlivněna dobou, ve které vyrůstal. Byl velmi aktivní na studentských demonstracích v době sametové revoluce, později také jako disident. Také cestování po Balkáně nebo ve Vietnamu mu poskytlo nové pohledy a inspiraci pro jeho literární tvorbu. Od samotného Jáchyma jsem se dozvěděla, že psal texty pro mou oblíbenou zpěvačku Moniku Načevu a údajně je postava v Sestře, kterou hraji, inspirovaná právě jí. Samozřejmě je nezbytně nutné zmínit spolupráci v undergroundové kapele Psí vojáci, kterou založil jeho bratr a již zemřelý zpěvák a pianista Filip Topol. Šlo o provokativní texty, energická vystoupení a kritiku totalitního režimu v tehdejší Československu. Ani jeden z bratrů neměl strach mluvit nahlas a takový postoj je mi velmi sympatický. Dle mého názoru je Jáchymova filosofie taková, že ve slovech spočívá síla a smysl života. „A jestli věřím v sílu slov? Jo... Teda když o tom uvažuju, tak si samozřejmě uvědomuju, že se literatura někam propadla nebo

⁷ Divadlo Disk. “Rozhovor s Jáchymem Topolem | divadlodisk.cz.” *Divadlo DISK*, 15 January 2024, <https://www.divadlodisk.cz/jachym-topol>.

propadá jako spousta věcí z toho starýho světa, ale v sílu slova vlastně věřím. Myslím, že to je pořád TO, co nás utváří a co je absolutně důležité.”⁸ Což je pro mé vnímání funkce divadla identické.

3.2 Sestra

„Jevištní adaptace stejnojmenné románové prvotiny Jáchyma Topola. Syrově poetický ponor do hlubin zběsilých devadesátek, v němž spolu s Potokem (novodobým Everymanem) okusíme hranice poznanych i zatím spících vesmírů, a co víc, dohlédnete až k samým prazákladům dneška. Nacházíme se totiž v roce x po výbuchu času, po šoku ze svobody, z přemíry dosud nemyslitelných možností. Starý Československo je napadř a nověj svět se ze střepů teprve rodí. Jenže kdo rozhodne, co se smí a co už ne, když andělská tvář se slévá ve škleb Dábla a na nového Spasitele se teprv čeká? Putování až na samé dno hnusu a zábavy z něj. A neustálého hledání. Každá z postav tohohle rozteklýho panoptika hledá ve společenství své místo...”⁹

V Sestře se Topol opírá o témata, která vykreslují dobu sociálních a politických problémů, korupce, obchodu s lidmi a rozpadu ve společnosti. Knihu provází násilí i téma rasismu. Autor se dotýká vztahů mezi postavami, lásky i rodinných vazeb. Postavy většinou hledají své místo ve světě, hledají vlastní identitu, a hlavně smysl života. Sestra je známá svým poetickým jazykem, symbolikou, hloubkou i komplikovanou strukturou. Když jsem se poprvé s knihou setkala, mé myšlenky byly plné nespoutaných asociací a nečekaných pocitů. Před šesti lety jsem se neúspěšně pokusila rozšifrovat tajemství knihy a nyní jsem měla tu možnost opět před sebou. Konkrétní tvůrčí proces byl nejen o rozšifrování Sestry, ale také o mém osobním objevování ženské identity skrze umělecký scénický výraz.

Až díky zkoušení jsem totiž knihu do jisté míry “pochopila”. Jakmile jsem přestala lpět na tom, co čtu a jen jsem se nechala vést kouzlem Topolových slov. Najednou se mi ukázal úplně jiný rozměr a viděla jsem v tom konečně smysl. Až do té míry, že jsem si opravdu jen užívala s každou další stránkou různé atmosféry, tolik pestrých stylů a literárních prostředků, představovala jsem si při tom “rozcákané” barvy na malířském plátně, v pozadí mi

⁸ Divadlo Disk. “Rozhovor s Jáchymem Topolem | divadlodisk.cz.” *Divadlo DISK*, 15 January 2024, <https://www.divadlodisk.cz/jachym-topol>.

⁹ Divadlo Disk, SESTRA.2024. DAMU, <https://www.divadlodisk.cz/repertoar/sestra>

hrála kapela Low (nejpomalejší, nejtíšší a velmi bizarní kapela) a bylo mi krásně a lehce. Zjistila jsem, že knihu už nečtu jako před šesti lety pouhým okem čtenáře, ale že se mi zároveň podvědomě spouští tvořivá představivost. Díky herecké zkušenosti nabrala touha zorientovat se v tomto díle nový rozměr. Bylo to dáno mým studiem, kde jsem si vypěstovala schopnost umět číst mezi řádky a rozumět hlouběji svým postavám nebo tím, že jsem byla jako člověk zralejší, s řadou nových získaných osobních zkušeností?

Scénář *Sestry*, geniálně zdramatizované dílo Danou Hlaváčovou a Kryštofem Krejčím (mimočodem nyní čerstvě nominovaní na cenu Ewalda Schorma), jsme v rukou drželi poprvé až na první čtené zkoušce. Během studií a kratičké divadelní praxe jsem si více osvojila schopnost porozumění textu, což mi velmi pomáhá k vlastní interpretaci. „*Hned jak dostanete roli, přečtěte si několikrát celou hru, abyste se s ní dobře seznámili jako s celkem. Pak se soustředte jen na svou roli a představujte si ji nejprve scénu za scénou. Pak se zastavte u okamžiků (situací, činností, replik), které nejvíce upoutávají vaši pozornost. Pokračujte v tom tak dlouho, dokud neuvidíte vnitřní život postavy i její vnější vzhled a čekejte, až se probudí vaše vlastní city.*“¹⁰ Souzním s tímto postupem. Během čtení jsem si postavu Černé představovala ve vlastním mentálním prostoru a tím jsem pomalu pronikala do jejího vnitřního světa. Fascinuje mě, jak každý herec interpretuje tentýž text úplně jinak, na základě vlastních osobních zkušeností i svého naturelu. Zajímavé zjištění pro mě bylo, že díky hereckému výcviku si lépe dokážu navodit představu, jak by jednotlivé scény mohly vypadat na jevišti.

3.3 Nová postava – prázdný list

Jakmile jsem se dozvěděla, že budu hrát Černou, mou první asociací byla překapávaná káva. Pojmenování “Černá” nevnímám jako pouhou náhodu. Vidím v tom hlubší symbolický význam. Samotná černá barva ve mně evokuje temnotu, vášeň, tajemství, smutek, neprůhlednost a vlastně mě samotnou, mé nejisté kořeny. Když volím oblečení, kde dominuje černá barva, je to většinou záměr. Chci být nenápadná, neviditelná, nedostupná, nepřístupná a zároveň se cítit pohodlně. Slovo “černá” ve mně budí zájem. „*Jsou dny, kdy mě navštěvuje pocit černější než nejčernější melancholie - opovržení lidmi.*“

Čechov v předchozí zmíněné citaci píše, aby se herec zastavil u okamžiků a situací, které upoutávají jeho pozornost. Já si z první čtené asi nejvíce vybavuji repliku: „*Cos to řek ?...hele*

¹⁰ ČECHOV, Michail Aleksandrovič. *Hercova cesta: O herecké technice*. Vydání druhé, první společné vydání v nakladatelství KANT. V Praze: KANT – Karel Kerlický pro AMU, 2017. Disk (Akademie múzických umění v Praze). ISBN 978-80-7437-241-4. Str.97.

radši pod' sem a mrdej mě..” Okamžitě to ve mně vzbudilo chlad i zápal zároveň. V ucelené situaci to je tak, že hlavní mužská postava Potok hraný spolužákem Tomášem Daleckým řekne Černý, že ji miluje a ona na to takto reaguje. Její reakce mě provokovala. Začala jsem přemýšlet nad tím, co to musí být za tajemnou, zajímavou, křehkou, zlomenou, možná apatickou bytost. Tajemství mě vždy přitahovalo. Tudíž jsem vstupovala do zkušebního procesu se zájmem, s napětím i s otazníky.

Zásadním inspiračním zdrojem pro tvorbu této postavy pro mě byla hudba. Černá je totiž barová zpěvačka. Jak jsem již zmiňovala, během čtení knihy jsem poslouchala kapelu Low. Během čtení scénáře *Psí Vojáky*. Toto propojení s hudbou posiluje moji schopnost se vcítit do postavy a lépe si utvořit její vnitřní svět. Hudba pro mě hraje klíčovou roli v životě a ovlivňuje tak moje emoce a rozhodnutí. Černá mi velmi imponovala, ale nebyla jsem si jistá, jestli je zamilování se do postavy, kterou budu hrát, ten správný způsob. „*V první fázi se herec poddává prvnímu dojmu ze hry a role v dosud ‚zmateném, ale podmanivém tušení krásy budoucí inscenace‘. Tato fáze se podobá jakési zamilovanosti a herec při ní prostřednictvím své fantazie vstřebává řadu nejrůznějších vjemů, aniž by se je vědomě snažil utřídit a zužitkovat.*”¹¹ Nejspíš to může být oboustranně prospěšné, ale vyžaduje to určitou míru rovnováhy a odstupu. Výhodou je zřejmě ta přemíra motivace a nadšení pro práci na postavě, čímž je pak výkon jednoduše lepší. V jedné z úvodních částí zmiňuji vášeň jako nutnou podmínku k tvořivosti. Skrze vášeň z tvorby se zrodí přirozená autenticita a nutková potřeba hledání hloubky. Zmocní-li se nás vášeň pro naši postavu, je to vždy výhra. Je ale třeba myslet na to, že silné zamilování do postavy může vést ke ztrátě objektivity a realistického pohledu na její chování. Bránit svou postavu za každou cenu není úplně výhodné ani pro herce ani pro inscenační vizi. Je totiž možné, že se lehce odkloníme od její přirozené formy jednání, tím pádem změníme její základní nastavení a ochudíme se tak o další možné polohy. Zdravý odstup je nezbytně nutným aspektem při této práci, protože nesmíme zapomínat na poznámky režiséra a na své kolegy. Nemělo by se stát, že se do své postavy položím natolik, že nevidím ani neslyším. V divadelním prostředí je třeba respektovat jisté zákonitosti. Jsou s námi naši kolegové a inscenátoři, vytváříme scénický tvar, je tedy důležité mít na paměti, že jsme hlavně herci, tvůrci našich postav, ne postavami samotnými. Připouštím ale, že v tomto případě se mi distance od herecké postavy ne vždy podařila.

¹¹ ČECHOV, Michail Aleksandrovič. *Hercova cesta: O herecké technice*. Vydání druhé, první společné vydání v nakladatelství KANT. V Praze: KANT – Karel Kerlický pro AMU, 2017. Disk (Akademie múzických umění v Praze). ISBN 978-80-7437-241-4. Str. 49.

Do určité doby jsem nad postavami, které jsem hrála, nijak zvlášť nepřemýšlela a byla jsem to „já“ v daných okolnostech. Nicméně jak tvrdí pan profesor Vostrý, to nestačí. „*Mluví se o tom, že má-li z herce něco vyzařovat, musí být především svůj. Pochybnost, jak je to tedy s hercem, který přece jen hraje někoho jiného, se samozřejmě nedá vyřídit tvrzením, že svou postavu vytváří nakonec tak jako tak ze sebe a za sebe.*“¹² Mé nadšení z toho, že budu hrát Černou, mě po dvou týdnech čtení u stolu opustilo. Asi proto, že jsem si na to nemohla vyhranit jeden názor, který by pro mě byl zásadním startujícím bodem. Byla jsem netrpělivá a chtěla všechno hned. Zmocnily se mě pochybnosti a věděla jsem, že pokud chci sama sobě dokázat, že umím postavu vytvořit, musím hledat. Hledání je jedním ze základních prvků herecké tvorby. Nejde jen o porozumění a motivaci, ale také o cestu jakéhosi průzkumu. Pitvání se v lidských duších. Ale jak?

Během prosince jsem chodila na zkoušky dvakrát, třikrát do týdne, a to maximálně na dvě a půl hodiny. Cítila jsem se lehce odpojená. Oproti zkoušení předchozí inscenace Maloměšťákovy svatby to byl šok. Zvykla jsem si na intenzivní zkoušení ve velkém počtu herců, kde jsme museli být neustále přítomní. U Sestry to bylo odlišné, a tím, že se zkoušely jednotlivé scény zvlášť, neměla jsem ani představu o tom, co tam vytváří ostatní, a tak trochu jsem se ztratila v ději. Zejména v druhu hry, kterou jsme zkoušeli. Samozřejmě vím, že stačí když si svůj drahocenný čas rozprostřu tak, abych se mohla přijít podívat na zbytek zkoušení a hned mohu mít větší přehled o tom, co se bude dít a kde se nacházíme. Režisér by určitě neměl problém s mojí návštěvou zkoušky, která se vyloženě netýkala mě. Když se nad tím zamyslím, tak to spíš já měla ten problém, protože mi vyhovovala ta intimita, která vznikla, když nás na zkoušce bylo méně. Neměla jsem potom problém se studem a tendencí se hodnotit. Chtěla jsem tedy stejný pocit a prostor dopřát i svým spolužákům. Druhým důvodem byla také únava z předchozího intenzivního zkoušení. A tak jsem za okamžiky volna byla vděčná. Chvilky bez divadelní tvorby na jevišti jsem raději věnovala sama sobě a své duševní hygieně, abych pak ze sebe vydala více na zkoušce obrazů, v nichž jsem byla.

3.4 Cesta a proces mé tvorby

„*Psát o hraní divadla není jednoduché. Herectví je umění a umění zjevuje jedinečnost věci. Mluvit o herectví je těžké, protože ‚řečí‘ většinou vedou k zobecňování a zobecnění většinou jedinečnost věci skrývá. Dobré herectví je vždycky konkrétní.*“¹³ Nerada bych se uchýlila

¹² VOSTRÝ, Jaroslav. *O hercích a herectví*. 2., rozš. vyd. Praha: KANT, 2014. Disk (Akademie múzických umění v Praze). ISBN 978-80-7437-141-7. Str. 43.

¹³ DONNELLAN, Declan. *Herec a jeho cíl*. Praha: Brkola, 2007. ISBN 978-80-903842-1-7. Str.14.

ke zobecňování, jak zde tvrdí Donnellan, a tak jsem se rozhodla vylíčit své postupy co nejpodrobněji. V následujících odstavcích bych ráda popsala jednotlivé scény, kde se budu zaměřovat na vnitřní stavy, okolnosti a jednání, které mou postavu formovaly. Zároveň bych se v těchto situacích ráda zastavila u jednotlivých ženských problematik. Sestra je hra, která je nabízí a otevírá.

„Postupně, téměř nepozorovaně, přechází herec do fáze druhé, v níž již aktivně pracuje se svými představami. V jeho fantazii se už začíná rýsovat určitá podoba (jak vnější, tak vnitřní) jeho role i celé inscenace a on s těmito představami může vést dialog. Co znamená klást postavě vytvořené naší fantazií otázky a dostávat odpovědi?“ říká ve své přednášce Čechov. *„To znamená být schopen vyvolat ve své duši tak silné přání uvidět postavu v určité póze, stavu nebo činnosti, že se skutečně začne vašemu přání podřizovat. Pod vlivem vaší intenzivní vůle a otázek se začne měnit, dostávat novou zřetelnou formu a nový obsah a objeví se před vámi přesně v té podobě, v jaké ji chcete vidět. Čím konkrétnější budou otázky, tím konkrétnější budou odpovědi.“*¹⁴ To, co zde píše Čechov, jsem aplikovala do svého tvůrčího procesu. Nejdříve jsem si pomohla představou vnější podoby Černé a na zkoušky chodila ve zkušebním kostýmu, který mi ji připodobňoval. Kostým se skládal z minisukně a vytahaného trička, robustních bot, rozčuchané vlasy a zvýrazněné rty i oči. Mohla jsem se tak lépe vcítit do postavy a přišlo mi to jako vhodný postup pro začátek mé herecké tvorby. Co se týče vnitřní podoby, nejdříve jsem se rozhodla, že jejímu základnímu povahovému rysu bude dominovat bezprostřednost a ostrý temperament. To máme s Černou společné, a tak to bylo jako výchozí bod jednodušší.

Začala jsem si klást otázky, které mi napomohly pronikat hlouběji do podstaty postavy. Co bude Černá primárně řešit? O co jí vlastně v této hře půjde? Jaký má život? Je spokojená sama se sebou? Chtěla by něco změnit? Váží si sama sebe? Proč zastává postoje, s nimiž já nesouhlasím? Jaký je rozdíl mezi námi dvěma? Má sny? V čem tkví její ženství? Dominuje u ní síla? Čím je pro mě výjimečná? Cítí se zrazeně? Ublížoval ji někdo?

3.5 Říkaj mi... „Černá“

V první „Barové scéně“ vytváříme obraz světa, kterým můžeme divákovi evokovat, že se pravděpodobně nacházíme v pochybném baru. Náš prostor je vymezen na praktikáblu, který je umístěn do druhého plánu v pozadí a podsvícen růžovými ledkovými světly. K dokreslení a

¹⁴ ČECHOV, Michail Aleksandrovič. *Hercova cesta: O herecké technice*. Vydání druhé, první společné vydání v nakladatelství KANT. V Praze: KANT – Karel Kerlický pro AMU, 2017. Disk (Akademie múzických umění v Praze). ISBN 978-80-7437-241-4. Str. 49.

zvýraznění scény dopomáhá atmosférická hudba, do které se ladnými a zároveň sexy pohyby proplétáme s druhou tanečnicí, spolužačkou Jindřiškou Hanušovou. Na první pohled to může na diváka působit jako levné holky, které tancují v pochybném podniku. Zaměříme-li se ale na celou situaci pozorněji, můžeme si všimnout jistého kontrastu mezi pohyby tanečnic a jejich mluveným slovem, které je obrazovým sdělením jakoby „za“. Jsme spíš poslové informací dané doby, nositelkami hlubších myšlenek odrážejících se ve slovech. Potok si položí otázku: „Co my vlastně jsme?“ My odpovídáme promluvami: „*Jste hovada a bezvadní kluci... podrazáci a podnikatelé, umělci a kšeftaři...*“ /.../ „*Je čas po výbuchu času a vy žijete v rozvalinách*“. Což naznačuje, že se postavy nacházejí v situaci, kdy se staré zákony rozpadají a musí se vyrovnat s novou realitou, přijmout nové nejistoty. Jde o slovní protiklady, které by nám měly nastínit, jak je život proměnlivý. Nejsou to obyčejné věty. Mají výpovědní hodnotu.

„*Tvoje vysoké boty, milý synu, mohou ukryvat nůž bojovníka nebo pouhou špínu. Tvoje stříbrné ozdoby mohou znamenat jistotu muže, nebo marnivost floutka, a tvoje tetování může obsahovat skrytou pravdu tajemství i kůži hada zakrývající zlé srdce.*“ Repliky, které jsem zmínila, představovaly určitý svět a atmosféru, kterou Černá vytváří svou přítomností a je její součástí. Nebylo třeba doslovně znázorňovat, že je to barová zpěvačka, jelikož její písňové texty byly samy o sobě dost silné a výmluvné. Nutno znovu podotknout, že inspirací byla naše úžasná Načeva. Tyto poetické repliky odkazují diváka k myšlence, že vzhled může klamat. Není to spolehlivý ukazatel našich povah a charakteru, tedy jak se říká: nesoudit knihu podle obalu! Odkazuje to na masky, které na sebe oblékáme. Ty však neodrážejí pouze naši vnější podobu, ale také symbolizují komplexnost našich osobností. Tuto úvodní scénu uvádím i přes to, že zdánlivě nemá žádnou spojitost s hledáním mé budoucí dramatické postavy. Slovo zdánlivě není náhodné. Mé první chvíle na jevišti jsou ve velice obrazové scéně, repliky jsou nerealistické, básnické. Zde započala má pouť objevování postavy a hledání jejího charakteristického stylu. Zde se určoval.

Na závěr této scény se Potokovi představím. Ten v předchozích scénách hledá spřízněnou duši, kterou mu předurčila jeho Psice, ztvárněná Jindřiškou Hanušovou. Zmiňuje, že už se to blíží. Divák ji tedy hledá s ním. Je v napětí a sleduje všechny ženy, zda se v nich neobjeví „ta ona – Sestra“. Jsem si tedy vědoma toho, že mám připravenou půdu. Mluví se o mně dřív, než začnu na jevišti skutečně žít. A to je pro mě jako herečku zajímavé, ale zároveň těžké splnit očekávání. „Říkej mi... Černá.“ Toto nevšední jméno divák slyší poprvé a mým cílem je v něm vzbudit zájem o mou postavu a sdělit mu, že ponese důležitost a hlubší smysl celého příběhu. Že nepůjde pouze o tanečnici a zpěvačku. Černá je nositelkou příběhu, důležitá a hluboká. Na jevišti se má objevit „NĚKDO“. Žena zajímavá, originální, tajemná. Má splnit představu

spřízněné duše. Divák si má říct: to je ONA! Toto byla první chvíle, kdy jsem si uvědomila, jak těžké je být, nebo alespoň působit jako charismatická a zajímavá žena na jevišti.

Žena má často tendenci přikládat velkou důležitost kouzlu prvního dojmu. Chceme být tajemné a okouzlující, neprozrazovat na sebe vše, ale přilákat pozornost okolí, na kterém nám záleží. Je to snad tím, že máme pocit, že nemůžeme zaujmout něčím jiným? Že pokud to neuděláme hned, když propásneme tu první chvíli, už nebudeme mít tu možnost vydobýt si prostor a pozornost? Tohle je velmi podobné prvním okamžikům, které herec zažívá na jevišti. O to větší tlak nastává, pokud je postava dlouho očekávaná. Jistým způsobem také glorifikovaná. Je ale tento námi samotnými vytvořený tlak nutný? Nestačí zkrátka pravdivě přijít do situace, bez nutnosti „wow“ efektu a jen přirozeně existovat? Málo je někdy víc. Věřím, že postava Černé si nese svou vlastní originalitu a ojedinělost a nemá potřebu ji na sílu podsouvat svému okolí. Navíc se přece může poodehalovat postupně. Svou jedinečnost a ženskost ukazuje svým jednáním a řešením situací. Dokážu já Luciana jako herečka na jevišti totéž? Často se mi podaří dosáhnout krásného zatmění na jevišti, kdy neznám čas ani prostor a jen existuji. Pak vím, že jsem v situaci a splývám s postavou a nevím kde začínám já a kde končí moje postava. Jsou ale také opačné momenty, kdy mě pohltní šílená kontrola a sebehodnocení v podstatě všeho, od hlasu, přes tělo až do zpochybňování celé situace a mé jednání v ní. Proč je to někdy tak lehké a někdy tak těžké? Je to samozřejmě mým rozpoložením, ale chci takto do budoucna stále plavat? Přála bych si umět zvládat své tělo i psychiku do té míry, aby mé rozpoložení na jevišti nebylo nahodilé, ale abych se vždy dokázala maximálně zkoncentrovat do tady a teď. Abych dokázala vypnout ve správnou chvíli všechny pochyby a snahy se zavděčit a dostat se do svého hereckého zatmění. Abych našla energii, uvěřila v ní a samočinně vyzařovala.

Jak jsem již zmiňovala, během koncertu se cítím velmi svobodně, nebojím se v podstatě ničeho a jsem si vědoma toho, že ze mě srší obrovská škála emocí a energie. Zde jsem si plně vědoma své síly. Zde dokážu pouze být a zaujmout. Moji kamarádi mě znají jako energickou Lucianu, která vejde do tmavé místnosti a dokáže ji rozsvítit. Aha, a je to tady. Proč mi je ale celé čtyři roky na této škole vytýkán můj nedostatek energie na jevišti? Jaký je mezi tím rozdíl? Proč v jiné oblasti umění i v běžném životě to jde, zatímco v tom iluzivním, divadelním, mnou vytvořeným, to zkrátka nefunguje? Jak je možné, že během svého koncertu si dokážu všechny posluchače získat svou energií? Jakmile slyším připomínku „ENERGIE!!“, tak mnou projede husí kůže a okamžitě jdu do bloku, moje tělo začne vibrovat strachem a nechce se mu hýbat. Stane se ze mě socha.

S každým dalším zkoušením, je pojem „energie“ moje tichá noční můra, kterou si s sebou stále nosím. I přes tento strach vím, co je můj cíl, a to pouze existovat a vyzařovat skrz pouhé bytí, jako velcí herci. „Co v případě takového herce vnímáme, není jenom jeho zjev, tedy – v případě, že zatím jenom tak stojí – jeho nehybné tělo a tvář, ale to, co tento zjev takřikajíc ‚prostupuje‘. /.../ herec v postavě ‚jen‘ stojí, ‚jen‘ se dívá, ‚jenom‘ je – ale nikoli pasivně, nýbrž aktivně! Ten člověk zřejmě myslí, cítí, něco si představuje, něco chce, ale my o jeho myšlenkách, představách a citech zatím nic konkrétního nevíme. Působí na nás nikoli nějaký jasně sdělovaný konkrétní duševní obsah, ale jakási vnitřní síla či energie, kterou herec celou svou bytostí vyzařuje.”¹⁵

Toto bylo jedno z témat, kterým jsem se během zkoušení v Disku zabývala. Hledala jsem způsob, jak se vyhnout připomínce, že mi znovu chybí energie. Řešení jsem našla například v tom, že to neustále musím mít na paměti. Položila jsem si otázku, jakým způsobem vytvářím energii při koncertech. Tím, že stojím na místě a soustředím se na své vlastní sdělení, přirozeně s energií pracuji. Potvrdila se mi slova, která neustále slyším při zkouškách, na přednáškách a čtu v odborných publikacích. Koncentrace. Postupem času jsem si zvykla na to, že když hraju, mělo by být mé tělo v maximálním napětí a zpevněné, tím má energie sílu a vyplouvá na povrch.

S přibývajícými zkušenostmi se snažím svou existenci nepopírat a svému tělu co nejvíce naslouchat. Samozřejmě za předpokladu vědomé práce s tělem a jeho zaktivněním. Tělo vždy rozpozná, co se děje, ať už v souvislosti s osobním, tedy vnitřním, nebo okolním, vnějším, prostředím. Pracuji se svým problémem vědomě. Vždy, když dochází k blokaci těla, musím mu naslouchat a soustředit se na své pocity ve mně a pokusit se je uvolnit. Velikou pomocí mi je dech. Jelikož jsem emotivně založená žena, pomáhají mi techniky spojené s různými vjemy. Vnímat vůně, zvuky a barvy kolem sebe, tělesné impulsy, jako je například svědění, mravenčení, šimrání, pálení, teplo, chlad, pocity lehkosti a pocity tíhy. Tyto maličkosti mě navracejí k sobě a můžu stavět dál. Pokouším se propojovat toto své přirozené vnímání s vědomým osvojením si techniky, a tím nestavět pouze na intuici, která je v profesi v mnohém zrádná.

¹⁵ VOSTRÝ, Jaroslav. *O hercích a herectví*. 2., rozš. vyd. Praha: KANT, 2014. Disk (Akademie múzických umění v Praze). ISBN 978-80-7437-141-7. Str. 35-36.

3.6 Dlouhý příběh v krátké scéně

Na scénu vstupuji se silným vypětím, přináším na jeviště okamžitý stav, který je výrazně emotivní. Má první zkouška pro mě byla velice stresová. Zjistila jsem, že mi dělá problém na lusknutí prstu toto vše zahrát. Zjistila jsem, že to bude překážka, se kterou se budu muset poprat a pokud ji zdolám, tak mě to posune dál. Bylo to pro mě sice nekomfortní, ale zároveň jsem to brala jako výzvu. „*V nejhorším případě drtivé vědomí, že je člověk sám, plíživý pocit zodpovědnosti a zároveň bezmoci. Herec má dojem, že není hoden, a hněvá se, že je příliš malý, příliš velký, příliš opatrný, příliš...já.*”¹⁶ Cítila jsem se spíš jako jedno příliš velké nic. Když jsem poprvé musela vyjít ze dveří, styděla jsem se. Cítila jsem vnitřně trapno a nedokázala se uvolnit, protože jsem se neustále hodnotila. Stále mi v hlavě zněly hlasy: co to děláš, co to tady nacvičuješ, přestaň, jsi trapná, bože, to je úmorný, chci zmizet, prosím, ať už to nemusím dělat...

Moje první poznámka od režiséra Kryštofa Krejčího ve scénáři je, abych byla unavená noční kočka. Poté jsme začali diskutovat o tom, že jsem pravděpodobně opilá a někým zneužitá, znásilněná. Spolu s touto diskusí se mě zmocňovaly otázky, které jsem si kladla. Pakliže je herecká profese částečně služba společnosti s nějakou možností apelu, možností kultivace, osvěty a podobně, jak já jako herečka mohu ovlivnit prostor kolem sebe? Témata násilí na ženách a znásilnění je třeba stále zviditelňovat.

Co mohu já jako herečka divákovi předat, jak já mohu tato témata ovlivnit? Jakou já dávám výpověď o těchto záležitostech? Ze statistik vyplývá, že se ženy stávají oběťmi znásilnění mnohem častěji než muži. Podle organizace WHO je takřka jedna ze tří žen obětí jak sexuálního, tak fyzického násilí. Velké procento žen se potýká s formou domácího násilí a ty ženy o tom nemluví. Přečetla jsem si několik silných příběhů a musela přestat. Mrazilo mě z toho, svíral se mi žaludek a pohlcovala mě úzkost. Hrát stav po znásilnění je pro mě velká výzva, jelikož je to citlivé téma, k němuž chovám respekt. Znásilnění je pro mě zásadní ženské i lidské téma. Cítit něco takového na vlastní kůži je pro mě bolestivé. Obecně co se týče ženského těla, jde o velmi choulostivou záležitost, o které stále valná většina žen mlčí. „*Těžké je mlčet, když cítíš bolest.*“

Jako pro herečku je pro mě důležité vyzdvihnout podporu všem obětem, které něco takového zažily či zažívají. Myslím si, že divadlo se může stát prostředkem k vyjádření jisté vnitřní síly i nemohoucnosti, bohatosti emocí, jejichž je ženské tělo nositelem. Tato scéna vyžaduje

¹⁶ DONNELLAN, Declan. *Herec a jeho cíl*. Praha: Brkola, 2007. ISBN 978-80-903842-1-7. Str. 16.

přemíru koncentrace a špetku vlastní bolesti, o kterou se s diváky dělím. Pakliže sedí v hledišti jeden jediný člověk, který má zkušenost s útokem na jeho tělo, byť minimální, beru to jako velkou zodpovědnost. Zároveň však možnost proniknout do jeho nitra a napojit se na jeho bolestivé emoce. Je to citlivá věc, která ho může zranit, ale třeba taky pomůže najít sílu k tomu otevřít se a zkusit mluvit nahlas, s někým se podělit.

Není žádným tajemstvím, že jako ženy řešíme své tělo občas až příliš. Ani já nejsem výjimkou. Mé tělo je pro mě má intimita. Musela jsem se snažit k tomu citlivě přistupovat, abych se dále nezablokovala. Se svým tělem jsem pracovala skrz pohybové omezení, abych se tak snáze fyzicky vcítila do představy traumatu způsobeného znásilněním. Samozřejmě nejde pouze o trauma, ono samotné tělo je i fyzicky velmi bolavé. Protože pokud je tělo sevřené a brání se, tak násilné vniknutí způsobí mnohem silnější a větší rány. Jde tedy o fyzické poranění, se kterým se tělo snaží vypořádat, proto jsem zvolila formu pohybové strnulosti, zmraženosti, připodobňující šok. Představu duševního zranění jsem hledala mnohem déle. Sama jsem v sobě cítila, jak se jí bráním. Jak si ji ani nechci představovat. Znásilnění tedy zahrnuje obrovskou škálu psychosomatických reakcí, které jsou tímto aktem vyvolány. „*Dívky jsou od mala učeny, že nejsou v bezpečí,*“ říká Gail Whitmore, psychoterapeutická poradkyně v rozhovoru pod názvem Znásilnění je horší než vražda. Pocit bezpečí je, řekla bych, jedním z primárních potřeb člověka k přežití. Přeživší znásilnění se cítí bezbranná a často prožívá smrtelný strach.

Obdivuji mnoho ženských dramatických postav, které bych si chtěla zahrát. Ale skrze tuto drobnou, ale velmi významnou zkušenost najednou mnohem více obdivuji ženy herečky, které je hrají. Jistá dávka nutnosti ztotožnění je velmi těžká a mám pocit, že i když člověk tu situaci nezažil, když si ji představuje, způsobuje i sám sobě rány na duši. V úvodu jsem mluvila o nutném odstupu od postavy v souvislosti se zamilováním se do ní. Tady jsem zjistila, jak ještě dlouhou cestu budu muset ujít, abych se sama svým hraním na jevišti nezraňovala.

*„Individuální city herce jsou, nebo každým okamžikem mohou být, velmi nestálé a vrtošivé. Nemůžete rozkázat sám sobě, abyste pravdivě pociťoval radost nebo žal, lásku či nenávisť. Příliš často jsou herci nuceni předstírat, že na jevišti skutečně něco cítí, příliš časté jsou jejich pokusy vymačkávat ze sebe tyto city.“*¹⁷ Čechov zde popisuje, že pokud je herec schopný v sobě každé představení vyvolat emoce, které zrovna chce, jedná se spíše o náhodu než

¹⁷ ČECHOV, Michail Aleksandrovič. *Hercova cesta: O herecké technice*. Vydání druhé, první společné vydání v nakladatelství KANT. V Praze: KANT – Karel Kerlický pro AMU, 2017. Disk (Akademie múzických umění v Praze). ISBN 978-80-7437-241-4. Str. 46

technickou dovednost. V tomto kontextu jsou mé zkušenosti ve větším případě spíše náhody, ale u této inscenace se mi povedl jistý technický triumf a každou reprízu mi má vycvičená, vybudovaná představa pomůže k výkonu. „*Jestliže se pravé umělecké city nechtějí objevit samy od sebe, musíte je „přivábit“ technickými prostředky, které vám umožní je ovládat.*”¹⁸

Před výstupem se musím koncentrovat a vyvolat si vnitřní bolest. Vzpomínat na nepříjemné situace a lidi, kteří mi ublížili jiným způsobem. Vybavuji si, co jsem během dané nepříjemné situace cítila ve svém těle. Stres. Klepání. Absolutní neschopnost se pohnout. Pocit jako_by se mi chtělo zvracet. Při této představě se tělo začíná nějak projevovat, samočinně mění svůj postoj, je sevřené, ohnuté, nekoordinované. Snažila jsem se s ním vědomě pracovat tak, abych vnitřní představu posílila vnějším tělovým výrazem. Nebo naopak. To jsem považovala za svůj základní stav, na kterém jsem mohla začít stavět.

Jako rekvizitu jsem zvolila cigaretu a zapalovač, který nefunguje, a po opakovatelném pokusu si zapálit to vzdám. Chůze je nepravdělná, nekoordinovaná a nekontrolovaná. Snažím se vytvořit nepohodlí. Většinou si držím rukama svůj podbřišek a silou do něj tlačím. Jde o fyzicky zprostředkovanou bolest, která vede až do lehu na zemi. Skrz řev jsem sebou nechala projít náznak agrese, jako ublížené raněné zvíře. Rychlé změny nálad, napjaté výrazy v obličeji, sklíčené pohledy, pláč a šepot. To jsou stavy, které se v mé postavě střídají, je to smršť pocitů, jež naznačuje její vnitřní zmatek a zoufalost. Pro dosažení autenticity v této herecké scéně je pro mě klíčovým můj podtext. Kdybych si ho nenapsala, a částečně nepoužila v praxi, šlo by pouze o obecné předstírané herectví. Obdobný postup práce na roli jsem praktikovala ve třetím semestru při hereckých klauzurách pod vedením Lenky Šestákové. Ztvárnila jsem tehdy postavu Štěpky Kiliánové z *Petrolejových lamp*. Z hereckých hodin jsem pochopila, že pokud chci získat přehled o stavech, pocitech a rozpoložení mé postavy, je pro mě nutné vytvořit si vnitřní strukturu a konkrétní myšlenkový proces.

Zde uvádím svůj vnitřní monolog, který jsem si v poznámkách v rámci hledání postavy napsala ve své dílně.

„Já už nemůžu dýchat. Jsem prázdná, chci, aby tahle nekonečná temnota už skončila... potřebuju někde zmizet, cítím smutek. Pomocť. Ta svině mi ublížila, potřebuju se od tohohle

¹⁸ ČECHOV, Michail Aleksandrovič. *Hercova cesta: O herecké technice*. Vydání druhé, první společné vydání v nakladatelství KANT. V Praze: KANT – Karel Kerlický pro AMU, 2017. Disk (Akademie múzických umění v Praze). ISBN 978-80-7437-241-4. Str. 46

světa odpoutat. Chtěla bych se dostat na místo, kde nebude jen ponurý smutek, chtěla bych se dostat na místo, kde budu zase milovat a budu milovaná. Existuje vůbec takové místo? Všechno mě bolí. Kde najdu to místo skutečného uzdravení? Všechno je kruté a nelítostné. Vidím jen nekonečné temno. Vlastně už ani tu bolest doopravdy necítím. Ve mně je totiž takové zoufalství, že z toho člověk úplně otupí a přestane ho vnímat. Pláču, pláču a pláču a mám pocit, že mi praskla hrudní kost. Všude vidím tmu a v ní běhají duchové. Zblázním se? Možná ano. Mám strach, ale nikdo jiný, než já mi nepomůže. Budu muset přežít a najít v sobě sílu, abych těm sračkám unikla a překročila je, protože jestli to neudělám, bude můj život jedna velká sračka. Musím udělat víc než to jen vydržet. Musíme vykročit. Musíme popadnout každou dobrou věc, která nám přijde do života. Musíme plavat jako šílenci pryč od všeho špatného. Musíme co nejrychleji běžet směrem ke svým nejkrásnějším a nejlepším snům přes most, který si postavíme z naší touhy po uzdravení. Ale já to dokážu, budu bojovat a budu putovat daleko, protože jsem silná žena. Budu zpívat na místě, kde se to bude třípytit. Ano, věřím tomu. Chci tomu věřit. Jsem unavená.”

Zápisky ze zkoušení, 13.12. 2023

Samozřejmě v prostoru na jevišti jsou věty mnohem zkratkovitější, heslovitější a hlavně konkrétnější. Jsou to výkřiky bolesti, zoufalství, vzteku, pláče, opět vzteku, pláče, šílenství, smíchu, pláče, strachu, vyčerpání a únavy. To jsou má hesla této scény. Tím, že jsem dala své pocity na papír, nabyly konkrétního tvaru a já z nich mohla vycházet.

3.7 Terapie nebo odstup?

Během zkoušení se mi náhle převrátil život vzhůru nohama. Prošla jsem si bolestivým rozchodem s přítelem, a ještě bolestivější ztrátou. Přišla jsem navždy o svého otce. V této scéně jsem měla možnost ze sebe všechny své výkřiky naplno pustit a nechat se jimi pohltit. V té době jsem tomu věřila tak moc, že jsem měla chvílemi pocit, že propadám do sebe a Černá se ztrácí ve mně, a ne já v ní.

Vytvořit si odstup od postavy pro mě byl velmi těžký, například ve scéně, kdy děj nabývá na velké dramatickosti a Černá se dostává do situace, v níž se překvapivě odhalí její zrada. Všudypřítomný pocit zklamání se rozplývá po celém jevišti. V tomto dějovém zvratu mi šlo hlavně o to, aby divák mohl vidět, jak moc se má postava stydět za své činy a svá rozhodnutí. Přichází moment, ve kterém se Černá musí rozhodnout. Volit mezi Potokem a svým otčím, estébákem Vohřeckým ztvárněným spolužákem Erikem Zabuckým. Ve zkratce: Vohřecký vyžene situaci do extrému a vyzývá Černou, aby zastřelila Potoka. Černá se ale rozhodne zastřelit jeho.

Snažila jsem se racionálně pojmenovat tuto situaci se záměrem vzdálit se od svého vnitřního, nezdravého rozpoložení, jelikož mě během zkoušení téma smrti provázelo a bytostně se mě týkalo.

Čechov ve své knize *Hercova cesta* píše: „*Tady také můžete vidět, jak nebezpečnou a neuměleckou chybu dělají někteří příčinniví herci, když se snaží používat na jevišti své vlastní skutečné city a vymačkávají je ze sebe.*”¹⁹ Neřekla bych zrovna, že jsem ze sebe své skutečné city vymačkávala, spíš naopak, nechala jsem se jimi pohltit, což vnímám do jisté míry také jako chybu. Měla bych zažívat na divadle terapeutické momenty? Z pozice diváka určitě. Z pozice herečky mám pocit, že ne. Je nutné si jako herečka vybudovat odstup a mít nadhled. Ale jak? V té době pro mě byl zdravý odstup nepředstavitelný. Bylo pro mě těžké ovládat sebe samu, a díky tomuto prožitku jsem se k Černé skutečně přiblížila. Snáze se mi skrz tuto právě probíhající osobní zkušenost postava hledala. Což mi k distanci nepomáhalo, naopak mě to v mém postupu utvrzovalo. U hereček na jevišti a žen obecně pociťuji, že jejich empatie a prolínání osobního života s tím uměleckým je o špetku silnější. Nechci tvrdit, že muži to tak nemají ale mám pocit, že ženy se výrazněji konfrontují s vlastním životem. Teď zpětně vím, že to pro mě opravdu byly zásadní terapeutické momenty. V průběhu zkoušení této scény jsem si prošla silnou katarzí a teď se zdravým odstupem vím, co hrají a věřím tomu, hlavně své postavě. Částečně to tedy splnilo svůj účel. K lehkému odstupu mi alespoň pomáhal sepsaný vnitřní monolog. Díky psaní těchto svých vnitřních monologů jsem se vždy lépe přibližovala k postavě a vzdalovala od sebe, jako herečky.

„Co se to právě stalo? Co jsem to udělala? Kde to jsem? Jsem v šoku. Nemůžu dýchat. Nevěřím. Co jsem to provedla? Jsem vinna. Klepou se mi ruce. Přestaňte! Vzala jsem mu život! Bránila jsem se. Proč mi to přikázal? Nechtěla jsem tě střílet. Ale víc jsem nechtěla zastřílet Potoka. Nemluv na mě. Mám strach. Co teď se mnou bude? Co je tohle za svět? To nejsem já. Je to sen? Je to iluze? Proč jsem to udělala? Rozhodla jsem se správně? Nedívej se takhle na mě. Zachránila jsem nás. Mám na prstech krev. Je mi zima. Obejmi mě. Chci vrátit čas. Bojím se. Utečeme? Vem si to a už mi to nikdy nedávej do rukou. To prase nechutný. Nesnáším ho. Za všechno může on. Můžeš si za to sám, že si mrtvej! Co se to právě teď stalo? Zabíla jsem. Pomoc.”

Zápisky ze zkoušení, 8.1. 2024

¹⁹ ČECHOV, Michail Aleksandrovič. *Hercova cesta: O herecké technice*. Vydání druhé, první společné vydání v nakladatelství KANT. V Praze: KANT – Karel Kerlický pro AMU, 2017. Disk (Akademie múzických umění v Praze). ISBN 978-80-7437-241-4. Str.72

3.8 Ne jako herečka ale jako postava

V následujícím obraze se nacházím u Hadraby doma, kolegy Jiřího Chadraby. Potok mě zachrání a odnáší si mě k sobě domů. Probouzím se a jsem v cizím prostředí. Prvně musím registrovat, že mě přikrývá peřinou cizí muž a zasahuje mi do osobního prostoru. Vedeme dialog, při kterém se snažím být opatrná, ostražitá a prohlížím si prostor, který neznám. Potoka znám od pohledu, ale neznám jeho charakter a nevím o jeho úmyslech, tudíž mu nevěřím a myslím si, že mi chce zase opět někdo jen ublížit. Tento pocit je vyvolaný i nedávnou zkušeností ze znásilnění a jak jsem vysledovala z rozličných vědecko-psychologických pramenů, nedůvěra, ostražitost a neschopnost navázat další vztah je častým průvodním jevem. Abych vyzařovala energii i když ležím v posteli, musí být mé tělo v maximálním napětí.

Další faktor je, že jsem vyčerpaná, jelikož je daná okolnost, že mám v sobě poměrně dost velké promile alkoholu a mělo by mi být nevolno. O to víc koncentrace a energie by mělo moje tělo vynaložit na to, aby se soustředilo. Poté přichází technická herecká akce, kde se vyzvracím zády k divákům. Věděla jsem, co Černá prožívá, jak se cítí a jaké okolnosti ji vedou do takového stavu. Mojí snahou bylo vytvořit fyzická gesta, která napodobovala pohyby a pocity spojené se zvracením. Simulace nevolnosti, kontrakce břišních svalů a pohyby hlavy a těla, snaha o zadržení, překonávání mi pomohla reflex zvětšit. Rychlá práce s břichem, vnitřní technika mi pomohla k tomu, aby tomu pocitu tělo na chvíli věřilo a já se v něm cítila pravdivě. Následuje velmi rychlý zvrat, při kterém se uvolním a pocítím jisté lidské sympatie k Potokovi, jelikož o mě konečně někdo projeví zájem. Jsem pro něj člověkem a ne materiálem. Dialog se během dvou replik posouvá v reálném čase o dvě hodiny dopředu, a právě na tak málo replikách mělo být očividné sblížení Černé a Potoka. Bylo pro mě jako herečku důležité myslet na předchozí průběh dialogu a odehrát na tomto kratičkém úseku jeho pokračování, aby divák viděl jasný posun v ději.

Při mé poslední replice musím dokonce v průběhu usnout, což je pro mě velice nepřírozené, ale tím, že hra se posouvá stříhovým principem, bylo nutné si připomenout jisté okolnosti a jako herečka to zpracovat a splnit úkol režiséra. S takovou dějovou zkratkou jsem se na jevišti ještě nesetkala. Jako herečka bych měla raději možnost si průběh zahrát, abych věděla, jak se postava cítí. Takto jsem si vše musela doma ve své představě sama odehrát a prožít, abych pak na zkoušce byla schopná skočit z jednoho stavu do stavu nového v divadelní zkratce.

Černá v sobě měla alkohol, zvracela, Potok ji zachránil, náhle byla v bezpečí. Ze všech těchto prudkých zvrátů a zážitků je unavená a vyčerpaná. Ale jak být na jevišti vyčerpaný jako postava, a ne jako herec? Jak jsem již zmínila, toto je jedno z hlavních problematických témat

mého studia. Energie. Ženská nevyrovnanost a labilita, neúměrnost reakcí souvisejících s mým temperamentem. Mou výhodou i nevýhodou je, že často využívám svůj instinkt a svou hereckou inteligenci a myslím si, že to stačí. Pochopila jsem, že ne vždy je to dostačující. „*Psychická síla vašeho gesta neutrpí, když je uděláte jemně, něžně, vřele, s láskou nebo i s takovými kvalitami jako lenost či únava, kombinovanými se slabostí. Kromě toho, silné psychologické gesto provádí herec, ne postava, a líná, unavená a slabá je postava, ne herec.*”²⁰ Být na jevišti vyčerpaná jako postava, a ne jako Luciana, vyžaduje řemeslnou dovednost. Uvědomila jsem si, že jako herečka musím být vnitřně aktivní a plně v situaci. Měla bych vědět, kam postava směřuje. Fyzickými cvičeními v rámci rozcvičky jsem si pomáhala zprostředkovat fyzickou námahu, kterou postava mohla prožít. Představit si detaily a prostředí ve kterém se Černá pohybovala. Dlouhou dobu, ve které takto fungovala a která ji ubíjela. Lidi, které tam potkávala a neporozumění, které pociťovala. Tam byla cizí, nikde žádná spřízněná duše. To ji dovedlo také k celkové únavě a možná vyprázdňenosti. Vyčerpanost postavy bez toho, aniž bych byla vypuštěná a bez energie já, Luciana, se mi začalo dařit ve chvíli, kdy jsme začali zkoušet hru ve větších celcích. Musela jsem se soustředit na celkový tah postavy, na partnery na jevišti, na to, abych si zapamatovala souslednost scén. To mi naprosto spontánně pomáhalo udržet soustředěnost a aktivitu. A také rychlá přeměna v následující část. Nebylo možné „vypnout”. Situace se totiž záhy mění v novou okolnost, jak jsem již popisovala. Když potká Potoka, setkává lásku. Něco nového. Tady nachází nový důvod žít. Tím se rodí její nová aktivita. Díky nalezenému souznění vytváříme s kolegou na jevišti atmosféru a napětí. Je důležité věřit sobě samé a svému partnerovi, naslouchat mu a nechat se inspirovat. A neztrácet kontrolu nad našimi hereckými výkony. Což mě přivádí k nové kapitole.

3.9 Partnerská interakce a intimita na jevišti

Obrazu, který se odehrává na stejném místě, říkáme „postelová scéna”. V této scéně vytváříme intimní chvíli. Černá se líbá s Potokem. Líbací scéna je jedna z mála intimních a pomalých scén v této inscenaci. Mělo by dojít k zastavení se, jak na straně diváka, tak na straně naší, partnerské.

²⁰ ČECHOV, Michail Aleksandrovič. *Hercova cesta: O herecké technice*. Vydání druhé, první společné vydání v nakladatelství KANT. V Praze: KANT – Karel Kerlický pro AMU, 2017. Disk (Akademie múzických umění v Praze). ISBN 978-80-7437-241-4. Str. 178/179

Tento druh intimních sblížení postav na jevišti je vždy při zkoušení inscenace choulostivý. Herec a herečka zažívají přirozený lidský stud, mají být účastníky chvíle, která je citlivá a často velmi osobní. Vždy je to o komunikaci mezi hereckými partnery. Co si má a může partner dovolit. Pokud by jednomu z nás nějaké gesto nevyhovovalo, je důležité si to říct a předejít nepříjemným situacím. Jsem si vědoma toho, že mám velké štěstí na hereckého partnera, kterému věřím a necítím se ani trochu ohroženě. Díky bezpečnému prostoru se mohu uvolnit a mohu být přirozenější. Je ale mnoho případů, které slýchávám ve svém okolí, kdy tomu tak není. Herecký talent a dovednosti nemusí jít ruku v ruce s osobnostní zralostí hereckých partnerů a jejich empatií. Já osobně jsem velmi haptický člověk, který má rád blízkost. Ale jsem si vědoma, že jsou tací, kteří si udržují svou osobní zónu, do které jen tak někoho nepustí. V herectví na jevišti k tomu ale dojít musí. Občas je těžké hledat hranice, kam si můžeme dovolit zajít a kam už ne. Je zde velmi tenká hranice, kde může dojít k psychickému zneužití situace a může dojít k jakémusi léčení problémů a komplexů. Pokud se jako herci otevíráme, jsme snadno zranitelní. Jsem si také vědoma, že můj pocit bezpečí a ochrany je ovlivněn tím, kde se nacházím. Jsem čtyři roky v ročníku, který dohromady tvoří symbiózu. Byly to intenzivní roky, díky kterým jsme o sobě hodně zjistili a měli možnost se poznat skrz na skrz. Všechny konflikty, kterými jsme si společně prošli, posílily naše pouto, a o to jednodušeji se můžeme navzájem sami sobě otevírat. Mojí další výhodou je má přirozená potřeba sounáležitosti a otevřenost vůči lidem obecně, tudíž se na budoucí kolektivy těším.

Práce s partnerem je základ pro hereckou tvorbu. Je důležité se s partnerem na jevišti propojit, vnímat jej, ale nepoddát se sobecky pouze vlastním emocím. Být stále přítomna jako herečka, být si vědoma toho, co dělám. Sblízuje se hlavně postava, ne já.

Dalším nádherným příkladem partnerské souhry a spolupráce je obraz v poslední části hry, ve kterém se Černá nachází společně s Vlastou, ztvárněnou Lucií Michálkovou. S Potokem a Vlastou měla Černá v této inscenaci nejvíce partnerských interakcí. Krátce o Vlastě. Vlasta se živí prostitucí: *„Představ si, že některý ti chlápce nikdy neviděli ženskou nahou. Nemají v těch stanech světlo, tak prej jen potmě. A ze mě pak úplně šilej. Jsem něco jako top modelka chichi.“* Interpretovat si to můžeme mnoha způsoby.

Divák může její promluvu vnímat pouze jako odhalení drsné reality a způsob života, který odráží dobu na okraji společnosti. V této části jde opět o velký skok v ději. Černá škrábe brambory a Vlasta se líčí. Zaslechneme Potokovy opilecké výkřiky. Jakmile ho Černá spatří, narůstá v ní napětí. Ona se snaží vydělat peníze a dře, Potok se opijí do němoty a ničeho si neváží. *„Hraješ. Piješ. Družíš se, ale nemáš radost! Proč tu ještě jsme?“* U diváka by se měly

dostavit pocity bezmoci, úzkosti a soucitu. Černá je nešťastná, ztrácí radost i víru v něco lepšího, ale Potok je zaslepený sám sebou. Oba jsou uvězněni ve svém vlastním vesmíru a každý chce něco jiného, což se nám s Tomášem daří poměrně přesně vyobrazit. Jako žena se bohužel stávám známou věcí, inventářem, jistotou a vztah se proměňuje. On mi napomáhá tím, že hraje opilého, já na něj tlačím, naléhám, ale neslyšíme se. Herecky se snažím o zoufalství, protože situace začíná být nepříjemná, neudržitelná a vyhocená. Na kameře by to zřejmě probíhalo tak, že Černá se propadá do hluboké temné spirály, do smutku, kde je ticho a chlad. V podstatě každý hraje sám svůj monolog, jde o obraz nepochopení, ale zároveň jsme tam spolu, jako Luciana a Tomáš.

V momentě, kdy odejde Potok, se vrací do prvního plánu dialog Černé a Vlasty. Dá se říct, že je to pouze Vlasty monolog a Černá jí empaticky naslouchá. Tento moment je za mě asi ten nejkrásnější z celé hry. Vždy, když to hraju, uvědomuji si, jak moc je tato situace silná a co vše si sdělujeme, aniž bychom to vyslovily. A jak moc jsme v ten moment s Lucií propojené. O této scéně jsme s Luckou jednou v šatně debatovaly. Měla jsem pocit, že občas spěchá, a přitom by nemusela, tak jsem se rozhodla to s ní zkonzultovat. Ačkoliv jde o krátkou chvíli, je v něm víc než to na první pohled vypadá. Řekla jsem jí, že tam budu s ní, že to s ní prožiji, že se na ni maximálně emočně napojím „*Nojo... Pepánek to se mnou má taky těžký... chichi.*” Jako bychom se dívaly na dva různé filmy. Drama Osage County s Meryl Streepovou a komedii Seven Psychopaths s Colinem Farrellem. Mojí hereckou úlohou je zde uhrát tuto absurdní situaci pouze pohledem, což je na jevišti těžké, protože zadní řada to nemusí pochytit.

„Představ si, že ty dědci tady teď na starý kolena viděli porno a myslej si, že jedine tak se to dělá správně... trumberové... ty seš tak hodná, že mě posloucháš, mě nikdo nikdy neposlouchá. Hele, Chceš něco vědět? Jo? ... je mi smutno.” Vypozorovala jsem, že každou reprízu je to jiné. Občas se nám to povede dobře načasovat, občas to divák nestihne zpracovat. Dívám se směrem do hlediště a jen naslouchám, divák má pak možná větší prostor na to, vycítit tu ironii jejího osudu. Vlasta mluví o starších mužích, kteří se podle ní snaží kopírovat to, co znají z porna, zatímco je naprosto osamocena a nevyslyšena. Pak se podívám Lucií přímo do očí, mám jistý odstup od postavy a jsem si vědoma toho, že tam sedí Lucie s Lucianou a společně prožívají smutek a samotu. Obě si totiž dokážeme představit, jak moc jsou životy těch postav náročné a jsme moc vděčné za ty naše životy vskutku „pohodové”. Za tuto kratičkou skutečnou jevištní existenci jsem velmi vděčná. *„Je krásné spolu mlčet, krásnější spolu se smát.”* Potkávají se tu ženy postavy a ženy herečky. A obě souzní. Situace je absurdní i syrová, ale přesto křehká a silná.

Moc dobře vím, že pláč se má vyvolat spíš na druhé straně, u diváka, ale čas od času si zde sobecky prožiji svou vlastní duševní očistu. To mě přivádí k myšlence, zda je to prožívání, které se v kontextu hereckého výkonu vyplácí a je legitimní? Zda je to málo nebo moc? Odpověď se snažím hledat, ale myslím, že se bude měnit celý život. Jsme citliví, my herci. Do jisté míry je to osvobozující, vědět, že dokážu své emoce propustit kdykoliv a kdekoliv. Já je v tuto chvíli, v této scéně považuji za správné. Dojímá mě postava Vlasty a to, kde se ocitla. A také to, že mi krátkou větou řekne skutečnou pravdu jejího života, její osobní tragédii. Černá odpovídá Vlastě na její smutek pokusem o zlehčení situace, snahou o uvolnění atmosféry, a možná je to únik od konfrontace s drsnou realitou. „*Ale kafe je tu dobrý.*” Přítomný okamžik, toto jediné zastavení postav, je utnut. Ale my s Lucií víme, že si jej prožijeme znovu.

3.10 Osobnost a nezávislost

Příkladem může být scéna v první polovině hry, kde se odkrývají další postoje Černé. Dokazují a opět poodhalují její silnou osobnost a nezávislost. Je otrávená tím, že by se měla podřizovat strachu a opatrnosti. Odmítá žít ve strachu a nejistotě. Je přesvědčena, že by byl svět lepší, kdyby lidé byli odvážnější a méně bojácní. Bohužel i ona má v sobě vnitřní konflikt. Prožívá rozpor mezi svými osobními hodnotami, touhami a potřebou přežití. V tomto dialogu Černá tuší, že Potoka brzy zradí. Je to frustrující a velmi rozpolcený stav mezi věrností, láskou, touhou a zároveň ochranou svého vlastního zájmu a bezpečí. Tu jako ženy velmi dobře známe. A následně v mateřství a rodině žena velmi často řeší souboj mezi potřebami svými a těch ostatních. Černá se poprvé setkává s tím, že si musí vybrat. Jde o jistou naivitu, jelikož se s tímto ještě nikdy nesetkala. Ještě před tímto dialogem se ocitá na posteli a čeká na Potoka. Nijak netvořím dramatickou situaci a jsem tam sama se sebou. Mám prostor pro myšlenky své postavy, které směřují k rozhodnutí. Zde je prostor pro budování napětí. Je to herecká příležitost, která právě nabízí divákovi možnost vidět Černé do hlavy.

Emoce versus racionální úvahy a rozhodování, co je pro ni v dané situaci nejlepší? I přes svou potřebu přežití a pud sebezáchovy vyzývá Potoka k ostražitosti a naznačuje mu, že i přes odmítnutí strachu by měl být opatrný a pozorný vůči okolnímu světu, ve kterém se pohybuje. Následuje konfrontace s tím, že jí Potok upřímně vyjádří lásku. Poprvé uslyší, že ji někdo doopravdy miluje. V ten moment čelí obrovské směsi emocí. To je herecky velmi zajímavá situace a je silně dramatická vnitřními okolnostmi, které směřují k následnému jednání. Přikládám další, mnou vytvořený vnitřní monolog, který jsem si během tvůrčího procesu sepsala do svého scénáře:

„Miluje mě. On mě miluje? Tak tohle je ten pocit? Takové to je? Myslela jsem si, že tyhle slova nikdy neuslyším z úst druhého. On to řekl! On mě miluje! Já se chci rozplynout. Chtěla bych se schovat pod jeho křídla. Přála bych si, aby mě pevně držel a už nikdy nepustil. Miluj mě. Cítím blaho. Cítím teplo. Cítím klid. Takový je to pocit, když tě někdo miluje. Takhle se člověk cítí, když ví, že jsou na to dva a nemusí být sám. Je to teplo. Je to bezpečí. Je to překvapení, které mě zasáhlo hluboko do nitra. Je to láska? Cítím štěstí a jsem zaskočená. Taky tě miluju. Moc. Jsem zranitelná, teď a tady. Chci tě. Nedokážu to vyslovit zpět, ale moc to pro mě znamená Potoku. Kdyby si tak věděl, jak moc jsi mě naplnil pocitem štěstí. Děkuji ti. Mám chuť nebýt, zmizet, vypařit se. Nechci se ti teď dívat do očí. Proč to zároveň bolí? Přeju si zavřít oči, znovu je otevřít a být s tebou na místě, kde budeme v bezpečí. Proč se to děje? Promiň, a teď už chci mlčet.”

Zápisky ze zkoušení, 18.1. 2024

Překvapivě chladná reakce „mrdej mě” naznačuje její snahu o vytvoření emocionální distance. Potlačuje své skutečné pocity k Potokovi vzhledem k jejímu nechtěnému plánu zrady. Jako další důvod je pravděpodobně strach, že by mohlo být ublíženo jí. Co kdyby se tento model znovu opakoval? Raději se nepřiblíží, aby se opět nezranila. Již v úvodní části jsem zmiňovala, že je to právě tato replika, která ve mně rezonovala a zůstala mi v paměti z první čtené. V té době jsem si ale nedokázala vůbec představit, co všechno v příběhu tomu muselo předcházet. Jak se do této situace Černá dostala a jak moc povrchně jsem její charakter četla. Je krásné zpětně vidět, že díky tvůrčímu procesu se naše vnímání dokáže otevřít, a že jedno slovo nabízí víc možností a výkladů než si myslíme při prvním čtení. Její reakce replikou „mrdej mě” je jen výsledkem jakési snahy o udržení kontroly nad situací, která je velmi tristní. Přece jen je to opravdu poprvé, kdy jí někdo vyznal takový upřímný cit a ona si ho nemůže ani užít, ani přijmout. Sama vím, jaké to pro nás pro ženy je, když nám někdo vyzná lásku. Svět se zastaví. A my s ním.

Toto nedorozumění a nejisté rozhodnutí může být pro diváka velmi dramatické a poutavé. Černá nemá předem jasno, jak se zachová. Rozhoduje se impulzivně v průběhu jednání, rozhoduje se s každou další replikou a její postoje jsou proměnlivé, čímž se vytváří dramatické napětí. A je tím pádem co hrát. Herecky velmi vděčná situace.

„Nejlehčí ze všeho je vyvolat pravdu a víru v oblasti těla.”²¹ Jakým způsobem tyto emoce fyzicky vyjádřit tak, aby to bylo pro diváka čitelné? Co zrovna postava prožívá za stav? Jak být

²¹ VOSTRÝ, Jaroslav. *Předpoklady hereckého projevu*. Praha: NAMU, 2021. ISBN 978-80-7331-566-5. Str. 82

pravdivý? K vytvoření těchto emocí jsem se snažila využít vnějších hereckých prostředků, které ale vycházely z psychologie postavy a podtrhovaly její vnitřní stav. Aby tato gesta, reakce, jednání byla výsledkem jejích stavů. Snažila jsem se prostřednictvím psychofyzických gest, postojů a reakcí, například tělesné sevření se do sebe, afektované odtrhnutí a stisknutí čelisti, vyjádřit její vnitřní pohnutky a svár. Nejistotu jsem vyjadřovala skrz nervozitu, vyhýbání se pohledem, opakovatelné stisknutí dlaní. Abych naznačila frustrace a výčitky svědomí, zapojila jsem nervózní chůzi a skrz těžké dýchání a ironické úsměvy, jsem se snažila o náznak zoufalství.

3.11 Výzvy v tanci

Snový obraz. To je scéna, se kterou mám stále v určitých momentech problém. Během jejího zkoušení jsem zjistila, že jakmile mi něco přijde patetické, nedokážu se té myšlenky zbavit. Dialog, který je součástí snové scény, by měl zachycovat intenzivní emocionální situaci mezi Černou a Potokem.

Hlavním úkolem této scény je co nejvíce posunout děj a převést diváka z jednoho světa do druhého. Dodat mu informaci, že nyní začíná nová kapitola příběhu a snad i pocit, že od této chvíle se bude příběh vyvíjet pozitivně a nadějeplně. V tomto obraze nás čekala pohybová choreografie. Miluji tanec a miluji inscenace, které prvky tance obsahují. Například Roberto Zucco v Městských divadlech pražských, inscenace, která je bohužel už po derniéře. Tanec a pohybový výraz byly v této inscenaci primárním prvkem a tím, že se stále opakoval a posouval se jím děj, jako divák jsem na to přistoupila a dávalo mi to naprostý smysl. V našem snovém obraze se tanec objevil pouze jednou, z ničeho nic. Nepřišlo mi, že by tato pohybová etuda v naší Sestře posouvala děj, jelikož to absolutně nesedí do celého kontextu inscenace. Měla jsem tendence do toho mluvit, ale rozhodla jsem se být raději potichu. Tentokrát ano. Mám takový pocit, že i tohle bude součástí budoucích tvůrčích procesů. Ne vždy souhlasit s tvůrčím týmem, ale s pokorou na to přistoupit a najít si v tom něco svého. Pochopila jsem, že někdy je lepší zkrátka zatnout zuby, najít si cestu a poprat se s tím sama.

Abych se zbavila myšlenek ohledně problému s patosem, řekla jsem si zprvu, že všechny mé pocity jsou legitimní a je důležité je akceptovat. Vedla jsem diskusi sama se sebou a rozhodla se, že je nejdůležitější přijmout své myšlenky, ale také ten fakt, že jeviště a divadlo je umělý svět, a i když se snažíme o co největší autenticitu, pracujeme divadelními a scénickými prostředky. Musíme přeci ovládat základní techniku mluveného projevu, jevištního pohybu, jako je například zesílení hlasu, pregnantní výslovnost, zvětšení reakcí skrz velké pohyby. To vše je v běžném osobním životě velmi nepřírozené. Jako herečka si musím vědomě osvojit

tato zvětšení, stylizaci, znak a obraznost tak, abych to přijala za svou přirozenost. Což jsem považovala ve svém případě za velký úkol. „*Jen ten, kdo je mořem, smí si troufati, že pojme do sebe špinavý proud a sám se nezkalí.*“

V momentě, kdy jsem se rozhodla necítit se trapně a zamyslela se nad významem a symbolikou slov, došlo mi, jak moc je to silné a jak moc je mi to jako Lucianě blízké. „*Do tohoto světa nemůže přijít žádný Mesiah. Jsme jenom my... jako dva šedí vlci z Karpat.*“ Šedí vlci z Karpat mi evokují ženskou divokost a nezkrotnost, vnímám sílu a nezávislost, o kterou má postava usiluje. Tento euforický obraz by měl symbolizovat jakýsi únik od problémů a odhodlání bojovat za svou svobodu a štěstí. „*Oči jí zářily jako uhlíky... olízla mě... tam, kde jsem měl jizvu po obojku, ona měla jizvy uvnitř.*“ Černá je vykreslena jako silná a nezávislá žena, která má však vnitřní jizvy a traumata z minulosti. Její cynismus a uzavřenost je v této scéně potlačený a ona volně dýchá. Pohybová choreografie se tudíž nabízela. K nerealistickým symbolickým slovům se hodila. Tak jsem si to alespoň pro začátek odůvodnila. Bohužel vzhledem k tomu, že to nebyla má představa, bylo těžké se s ní identifikovat a při zkouškách jsem byla, ač jsem pohybově nadaná, prkenná. Jak málo stačí k tomu, aby herec či herečka přestali být autentičtí. V momentě, kdy tomu vnitřně nevěří, jejich sebevědomí se boří.

3.12 Nový svět

„*Pamatuj, kdo nevydělává, tu dlouho nepřežije!*“ To jsou slova Pepka, kterého ztvárnil spolužák Filip Kohút. Ocitáme se ve světě, kde je bída, chudoba a velmi jasně daná hierarchie. Divák pozoruje, že přicházíme ze známého světa do jiného a postupně si začínáme vytvářet nový. Je svědkem vývoje vztahu, který je naprosto obnažený. Ve chvíli, kdy se Černá zeptá Potoka, zda je pravda, že svou bývalou holku Psici zabil, mě skutečně mrazí. Černá totiž zareaguje naprosto odlišně od toho, jak bych situaci řešila já. Tady svou postavu obdivuji a shledávám, že je mnohem silnější než já. Je schopná odpustit a zahrnout druhého všeobjímající láskou. Pochopí Potokovy výčitky svědomí a také jeho zranění z vykonaného činu. Nabídne mu své rámě a stane se jeho *Sestrou*. Akt hodný silné a citlivé ženy. Její reakce je zralá a dospělá. Sestra představuje v této inscenaci hluboké a významné označení, které poukazuje na soudržnost, důvěru, a hlavně pocit tepla. Znamená to smysl života. Když se zamyslím nad tím, co by byla postava Černé jako zvíře, tak je to tulácký pes. Tulácký pes, který žije ve smečce, ale čas od času si odběhne někam jinam a když se mu tam bude líbit, tak tam zůstane.

3.13 Život prostitutky

Ohrnulas nosem, „je to prodej těla“

Jako kdybys v kanclu sedět

Dobrovolně chtěla.

Přestaň moralizovat a prudit,

Tohle je kapitalismus,

Tady se tělo prodává běžně.

Začni radši makat,

Aby nemusel nikdo,

Na komandy šéfa skákat.

- Andrea Solidorkin.

Prostituce je nejen v této inscenaci velmi propojená s tématem ženství. Prostituce jako taková se totiž dost často spojuje s ženským pohlavím, ačkoliv by se to mohlo týkat také mužů. Od roku 1990 je v České republice prostituce legální, ale i tak je to velmi kontroverzní téma ve společnosti. Již zmiňovaný monolog Vlasty mě vede k zamyšlení, že jsme byli, a bohužel stále jsme, zvyklí jako společnost dehonestovat ženy, které se rozhodnou pro tuto profesi, byť třeba nedobrovolně. Důvodem jsou různé faktory. Nedostatek práce v jiném odvětví, strach ze ztráty domova, dluhy, nedostatek financí při studiích apod. Ženy v této pozici jsou vystavovány neustálým útokům. Psychickým i fyzickým. Ráda bych zde podtrhla, že rozhodnutí ženy, která se rozhodne pro tuto nejstarší profesi, je nutné respektovat a nesoudit ji. Vyžaduje to sílu a odvalu. Někdy také obrovskou vůli přežít a bojovat. Na tuto profesi jsou různé názory, ale ten, který se mi nejvíc přičí, je snaha zcela ji zakázat. Pokud prostituci budeme jako společnost stále označovat za špínu, nikdy se ty ženy žádné čistoty nedotknou. Víím, že zní tato slova příliš okázale, ale tím, že jsem si na jevišti prošla celým příběhem postavy a jejím vývojem, uvědomuji si, že mnohdy se v životě ocitáme tam, kde nechceme, ale přesto musíme obstát. Zachránit se, hledat cestu a pomoci si. Často to neumíme řešit nejlépe. Setkala jsem se s postavou Vlasty i s postavou Černé a obě v sobě nosí tragédii svého osudu. Ačkoliv jsou to postavy napsané, je v nich skutečný život, který proudí. Jsou živou kritikou společnosti, která je k tomu dohnala, a společnosti, která je odsuzuje, zároveň však jejich služby využívá a finančně z nich profituje.

„V popkultuře je sexuální práce konstruována jako zdroj fascinace, humoru i dramatických filmových zápletek, v nichž se sexuálně pracující většinou potýká s tragickým osudem, plným násilných vztahů, drog a nepřízně osudu. Je skoro vždy redukována a na jednorozměrnou osobu a není ničím jiným než sexuálně pracujícím*pracující. Mohli*y bychom namítnout, že*

společenská tendence redukovat člověka na činnost, kterou se žíví, je obecným rysem modernity. Nicméně si lze všimnout, že lidé s vanilla joby mají ve filmech, seriálech či knížkách na rozdíl od sexuálně pracujících zpravidla daleko komplexnější identitu, která nevypadá jako zkopírovaná z učebnice sociální patologie, za niž je sexuální práce stále označována.“²² Mám nedávnou zkušenost z natáčení, kde jsem ztvárnila postavu prostitutky. Cítila jsem se lehce poníženě a bylo to pro mě vlastně dehonestující. Z velké části to bylo přístupem štábu, jako by jimi ovládl Luciferův efekt. Nemám tím na mysli, že by se ke mně chovali zle, ale trochu zapomněli na mě jako herečku, která pouze hraje prostitutku. A i kdybych prostitutkou byla, tak je nic neopravňuje k tomu, nahlížet na mě jinak a soudit mě. Potvrdila jsem si tím, jak moc jsme jako společnost často povrchní. Zpětně s odstupem na tuto zkušenost nahlížím pozitivně, jelikož jsem se utvrdila v tom, jak chci přistupovat obecně k životu. Připomněla jsem si, jakým chci být člověkem. Nesoudit a respektovat každou lidskou bytost. Minimálně se o to snažit a mít to na paměti a respektovat rozhodnutí druhých. V Sestře jsem dehonestující pocity takřka neměla. Ale už vůbec tím, že jsem se jimi zabývala a také setkáním s Vlastou a jejím životem, jsem čím dál víc považovala toto téma za podstatné. Vracející se vzpomínky z předešlé zkušenosti to dokládaly.

V Sestře se pozice ženy prostitutky odráží hlavně prostřednictvím ostatních postav a jejich vztahu k ní. Například chování hlavního pasáka (v dnešní době bychom mohli mluvit o manažerovi) Vandase, postava spolužáka Pavla Praise. Vandas nechce, aby se Černá stala prostitutkou, jelikož si jí váží a líbí se mu jinak než ostatní ženy. Jeho chování k prostitutce Vlastě jasně hovoří o jeho vztahu k ní a její činnosti. Vlasta bohužel v tomto případě přijímá chování ostatních jako samozřejmost. Ji ani zdaleka nenapadne, že by to mohlo být jinak. Je ovlivněná dobou a sociálním prostředím. Chybí jí ženská hrdost a emancipace. Na konci inscenace se Černá ocitá v podobné situaci. Už v podstatě není cesty zpět a stává se z ní prostitutka. Důvodem je boj o život. I Černá se stala ženou, která čelí nepříjemným situacím, ale je odhodlaná se s nimi vyrovnat, přijmout je a nadále žít.

Černá se mění v prostitutku i novým vzezřením. Vnější vzhled velmi často prostitutku určuje. Je tu jistý stereotyp a předsudek spojeným s ženami, které v tomto odvětví pracují. A můj kostým se této konvence drží. Chlupatý bílý kožich, vyčesané vlasy a rudá rtěnka. Vnímám to jako kontrast k tomu, jaká je uvnitř. Výhodou je, že ji divák během příběhu poznal. Ví, jaká je a vztahu Potoka a Černé fandil. O to víc to pro něj musí být zdrcující, že to, co se zdálo být světlým bodem, je strženo do propasti a ušlapáno. I vlastní vinou postav. Vidí promarněnou příležitost. To je také odraz doby, kdy se vše měnilo. Sny byly příliš velké a nereálné. Příliv

²² <https://druhasmena.cz/clanky/ani-dobra-ani-spatna-sexualni-prace-jako-strategie-preziti-v-kapitalismu>

mnoha možností znamenal příchod i toho konzumního, temného, pokušitelského. Tato část je pro mě nejvíce lidská, jelikož to poukazuje na jistou zranitelnost postav a podtrhává důležitost a ojedinelost každé živé dušičky. I prostitutka má hluboké, složité emoce i potřeby a touhy a není to pouze objekt sexuálního uspokojení.

3.14 Poslední existence

Poslední momenty na jevišti jsou někdy skličující a někdy radostné. Dochází ke katarzi, herec ví, že se jeho postava nějakým způsobem završuje. V případě Sestry je to silný a zároveň také poslední dialog Černé a Potoka, kdy se oba ještě snaží zachránit jejich životní cestu. Stručně řečeno je to scéna, kde se setkají dvě duše, které chtějí to stejné, ale nejsou schopny si to dát. Milují se, ale nedokážou vedle sebe existovat. „*Jeden musí za nesmrtelnost draze platit, jiný musí zemřít několikrát, a přitom být stále na živu.*“ Potkává se tu mužské ego s ženskou ješitností. Vcházím na scénu do prostoru, kde Potok škrábe brambory a musím si ho všimnout. Připomněla jsem si začátky našich hodin herectví. Evokovalo mi to cvičení vcházení do místnosti v prvním ročníku. Opět jsem si potvrdila, že taková banalita je mnohem těžší, než se na první moment jeví. Jednoduchým příchodem na jeviště přinášet informaci. Existovat a sdělovat pouhým bytím vše, co se v Černé děje. Technicky hrát moment překvapení s přibývajícými reprízami si vyžaduje neustálou koncentraci. Je to velmi tenká hranice od toho, abych nepropadla mechanickému herectví. Zde opět podtrhuji nutnost porozumění postavě, jejich vnitřních motivací a důležitost fixace. Práce s pamětí těla a neustálý výcvik emocionální paměti. Samozřejmě vědomým tréninkem a praxí se vše zlepšuje.

Tento vnitřní monolog je pro mě během poslední scény ústředním motorem. Jsou to myšlenky, na které musím v průběhu celé inscenace stále myslet a rozdělit si své síly tak, aby vydržely až sem, na závěr:

„Nadělal si dluhy. Tak jsme teď tady a máme co jsme chtěli, vid’? Zakořenili jsme tu a není cesty zpět. Potoku, když se ti dívám do očí, nedokážu odolat. Proč si nic neudělal? Nemůžeme teď jen tak zmizet, chápeš to? Pochop to. Teď musíme vydržet, vydržet život. Co? Ty chceš prodat černou madonu? Tvůj náhrdelník? Tvůj ochranný předmět? Tvou Psici? Vážně? Tak moc tě miluju a chci ti věřit. Udělej to ale potichu, ano? Vždyť víš, co nám hrozí... Vandas mě chce do postele a když na to přijde, tak se neubráníme. Víš, on mě doopravdy neotravuje, on mi naopak skládá komplimenty a dává mi pozornost. Aspoň někdo. Vlastně je mi to trochu příjemný, víš? Není to zrovna nejlepší partie ale aspoň někdo. Aspoň někdo vidí mou důležitost, když né ty. Váží si mě, za to, že raději škrábu brambory, než abych se kurvila.

Chápeš to? Daroval mi tyhle šaty a mně to vlastně potěšilo. Cítíš zlost? Vážně? Proč až teď? Mám si sundat svoje nové šaty, protože jsou od někoho jiného? A co si my dal ty, co? Kvůli tobě přicházím o svou hrdost! Jsem obyčejná barová zpěvačka a ty jsi kdo? Co my dva jsme? Co máme? Co vůbec máme? NIC. A jenom láska nebo pocit toho, že máš sestru, to nestačí Potoku.”

Zápisky ze zkoušení, 22.1. 2024

3.15 Znovu a znovu

Premiérou herecká tvorba nekončí. Začíná se nová kapitola objevování a prohlubování. Herec zjišťuje, co vše ještě může nacházet a také co vše bylo povrchní a jednostranné. Hereckou postavu si už zcela bere za svou a ví o ní víc než režisér. Také se setkává se zpětnou vazbou diváků, která jej obohacuje a někdy i tíží.

Každá repríza je u mě lehce jiná. Není to nic neobvyklého. Souvisí to s osobní rozpoložením, fyzickým stavem, reakcemi partnera, napojením jeden na druhého a také na divácích. My herci vycítíme, když s námi divák jde a když s námi divák nejde. Vždy před představením si přečtu své vnitřní monology, které mě lépe dostanou do atmosféry. Znovu si připomenu, čím vším má postava procházet a propojuji to se svými vlastními emocemi. Jsem si vědoma toho, že text nabízí různé významy a tím může být interpretace bohatší a plastická. To stále během repríz objevuji a sama jsem překvapená, že některé intonace, věty, drobné situace zazní najednou jinak. Někdy se mi stane, že se zapomenu ve své hlavě a soustředím se jen na sebe, ale po chvíli se znovu pokouším uvědomit si, že nejdůležitější je poslouchat svého partnera a reagovat po smyslu. Učím se to každým znovu uvědoměním. Jedině tak tvoříme divadelní situaci a život na jevišti. Ráda zůstávám jako herečka věrná smyslu, záměru a cíli dané scény a zároveň ráda s každou další reprízou prozkoumávám malé nuance, změny tónu a pohybu.

S každou další odehranou reprízou také zjišťuji, že všechny mé scény nabízí mnohem víc možností a barev, než jsem si zprvu dokázala představit. Po jedné z repríz jsme s panem Hanušem rozebírali náš závěrečný dialog. Jeho analýza mi otevřela oči. Dialog nabízí mnohem víc, než jsem si myslela. Je to dialog o poslední naději. Poslední výkřik, který by mohl všechno změnit. Víra, že se zlo obrátí v dobro. Rozhovor s mým hereckým pedagogem považuji za zásadní. Znovu a znovu tedy začínám. Zjistila jsem, že to je ten klíč a najednou se tam nabízí mnohem více vnitřních hereckých motivací. (Podrobněji popsána situace se nachází v kapitole Poslední existence.)

3.16 Shrnutí

Při psaní této práce jsem si uvědomila, jak moc je mi postava Černé sympatická a blízká. Měla jsem možnost více odkrýt, jak přemýšlí a proč. Například replika „*Žádný stříbro na krku nepotřebuju... a ty taky ne!*“ vyjadřuje její pocity ohledně zbytečnosti materiálních hodnot a potřebu svobody. Černá raději upřednostnila upřímnost a autenticitu než falešné bohatství. Není povrchní a nemá zapotřebí se jakkoliv přetvařovat. Je přímá a upřímná. Jakmile někomu věří a pustí ho k sobě blíž, očekává to samé i od něj. To je výrazný ženský rys. Její vnitřní síla ženství se v tomto případě odkrývá skrze odvahu být vždy svá a vymezovat se vůči povrchnostem. Navzdory nepříznivým podmínkám v sobě dokázala objevit vnitřní ženskou sílu a odhodlání, nepoddát se, ale být ženou. Takovou, jaká je. Přestože její osud v závěru inscenace končí poněkud smutně, vždy pro mě bude v každém okamžiku jedinečná, v každé své podobě dokonalá a sama sobě nejvyšší prioritou. Tím se stala obrovskou inspirací pro mě. „*Každý, kdo někdy stavěl nové nebe, našel k tomu moc nejprve ve vlastním pekle.*“

Čtyři roky studia na katedře činoherního divadla pro mě byly nepopsatelnou výzvou. Nejen, že mě přivedly k tak fascinujícímu řemeslu, ale také k mé životní seberealizaci. Jak jsem již zmiňovala, během koncertování jsem si vždycky vědoma své síly, atraktivity a jsem schopna zaujmout díky jakési výjimečnosti mého projevu a barvě hlasu. Tyto aspekty ve mně tvoří a posilují mé ženství a jsem si jistá, že to všechno postupem nabývajících praxe dokážu zcela aplikovat i v mém herectví. Má senzitivita, vášně, pochybnosti, překážky i traumata, to vše mě nutí přemýšlet do hloubky, to vše mi napomáhá k tomu, abych se posouvala směrem, který je mi blízký a s každým přibývajícím rokem v sobě pěstuji sebelásku a zdravé sebevědomí. To je pilíř, o který je v mém případě nezbytně nutné se opřít.

Make peace

With all the women

You once were

Lay flowers at their feet

Offer them incense, and honey, and forgiveness

Honor them, and give them your silence

Listen, bless them

And let them be

For they are the bones, of the temple you sit in now

For they are the rivers of wisdom

Leading you toward the sea

I have been a thousand different women

Závěr

Cílem této práce bylo definovat ženu na základě vlastního pojetí vnímání ženství a jak se toto zjištění odráží v herecké postavě. Přivedly mě k tomu hlavně zkušenosti s postavami, které jsem měla možnost ztvárnit během celého studia, které by se daly označit jako silné dramatické ženské postavy. Východiskem je pro mě absolventská inscenace Sestra, v níž nacházím podoby ženství a témata, která mi dovolila nahlédnout do zákoutí ženského zobrazování. Během tvůrčího procesu jsem narazila na momenty, které se mi vtiskly do duše. Tyto momenty mnou otřásly nejen jako herečkou, ale také jako člověkem. Neboť jsem to nečetla pouze v novinách, neslyšela jsem to pouze z vyprávění, já to žila, a tato zkušenost ve mně bude setrvávat už navždy. Zajímavé je, že jsem v uměle vytvářeném divadelním světě skrze osudy Černé a také Vlasty přišla na to, čím je třeba se v životě řídit. Že je důležité naší vnitřní ženu posilovat, nevzdávat se jí a nepotlačovat. Uvědomila jsem si, jak moc je podstatné do mé budoucí herecké praxe rozvíjet zkušenosti, které jsem získala v procesu práce na inscenaci Sestra. A jak moc se musím naučit přijmout své ženské vrtochy, ovládnout pudy a přílišné emotivní impulsy nepodložené profesní dovedností. Omezit svou přílišnou sebekontrolu, a naopak ve chvílích plného žití se nepropadat a neztrácet v přílišném prožívání vedoucímu až k hysterii. Zvědomit a uvědomit si vše, co se děje. Získat nadhled. Umět pracovat se svou energií a temperamentem. To všechno jsou ženské aspekty, které jsou obecně ženám vlastní. Práce se pro mě stala odrazovým můstkem, který mi umožnil nahlédnout na ženu z různých perspektiv. I takových, které bych nikdy netoužila poznat. Z vlastního zájmu bych se asi nikdy nepotřebovala přiblížit k tématu prostituce. Hovořit o násilí na ženách bych se sice nezdráhala, ale nebyla bych vnitřně účastná. Můj boj za práva žen by měl obecný charakter. V roli jsem se těmito tématům musela otevřít a přemýšlet o nich. Tato perspektiva mě životně velmi obohatila a v mnohém mi otevřela oči.

Co se týče míry zjištěných poznatků, hlavní je pro mě pokusit se přijmout i své nedostatky a nebrat je jako překážku, ale jako výzvu. Je důležité rozvíjet svou hereckou intuici, empatii a najít rovnováhu mezi emocionálním propojením a profesionálním přístupem k práci na jevišti. Považuji to za podstatný krok v mém rozvoji herecké profese. Možná je to způsobeno nutností, ke které jsme byli dohnáni skutečnými inscenacemi v Disku. Teprve tam člověk trochu přestal být studentem a musel na sobě rychle a výrazně začít pracovat. Ono uvědomění, že je to opravdu pouze na nás samotných, je motivující.

Došla jsem k závěru, že nejdříve musím poznat sebe samu, až pak dokážu vytvořit silné ženské dramatické postavy uvěřitelně v daném charakteru. Teprve pak je možné přesvědčit i diváka, že jsem tou postavou, za kterou se vydávám. Živou postavou.

Mé postavy mě formují, ať chci nebo ne. Uvědomuji si skrze ně nutnost otevírání témat, která jsou skrytá, ale hrozivě pravdivá a nelítostná. Uvědomuji si zodpovědnost, kterou za ně přebírám. A ráda bych i nadále podávala výpověď o stavech a zákoutích ženské duše.

Seznam použitých zdrojů

BEAUVOIR, Simone de a Jan PATOČKA. *Druhé pohlaví: výbor*. Přeložil Josef KOSTOHRYZ, přeložil Hana UHLÍŘOVÁ. Praha: Orbis, 1966. Malá moderní encyklopedie (Orbis).

LIPOVETSKY, Gilles. *Třetí žena: neměnnost a proměny ženství*. Přeložil Martin POKORNÝ. Praha: Prostor, 2000. Střed. ISBN 80-7260-030-3.

VODÁKOVÁ, Alena a Olga VODÁKOVÁ. *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Sociologické aktuality. ISBN 80-86429-18-0.

VOSTRÝ, Jaroslav. *Předpoklady hereckého projevu*. Praha: NAMU, 2021. ISBN 978-80-7331-566-5.

ČECHOV, Michail Aleksandrovič. *Hercova cesta: O herecké technice*. Vydání druhé, první společné vydání v nakladatelství KANT. V Praze: KANT – Karel Kerlický pro AMU, 2017. Disk (Akademie múzických umění v Praze). ISBN 978-80-7437-241-4. Str.

DONNELLAN, Declan. *Herec a jeho cíl*. Praha: Brkola, 2007. ISBN 978-80-903842-1-7.

VOSTRÝ, Jaroslav. *O hercích a herectví*. 2., rozš. vyd. Praha: KANT, 2014. Disk (Akademie múzických umění v Praze). ISBN 978-80-7437-141-7.

<https://www.divadlodisk.cz>

[https://www.databazeknih.cz/zanry/citaty-a-prislovi-35 \(Friedrich Nietzsche, Marcus Tullius Cicero\)](https://www.databazeknih.cz/zanry/citaty-a-prislovi-35_(Friedrich_Nietzsche,_Marcus_Tullius_Cicero))

<https://www.advojka.cz/archiv/2017/3/znasilneni-je-horsi-nez-vrazda>

<https://nakladatelstvi.portal.cz/nakladatelstvi/aktuality/80366/charakteristiky-zen-kttere-poskytuji-sexualni-sluzby>

<https://druhasmena.cz>